

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Statsvetenskapliga institutionen

Demokratisering = bättre jämställdhet?

En undersökning om kvinnor i de palestinska områdena och irakiska Kurdistan
upplever sig mer jämställda efter demokratiseringen påbörjats

Masteruppsats i Statsvetenskap
HT 2013
Författare: Karin Jonegård
Handledare: Ulf Bjereld
Antal ord: 19 9762

Abstract:

Utgångspunkten för den här uppsatsen är att undersöka om kvinnor i irakiska Kurdistan och de palestinska områdena känner sig mer jämställda med män eller inte efter att demokratiseringsprocessen påbörjats. Undersökningen utgår ifrån teorier kring erkännande av Nancy Fraser och en studie av Tina Sideris för att studera på vilket sätt kvinnor i respektive område upplever sig erkända eller inte i den sociokulturella (privat sfären) och i den offentliga sfären. De resultat som framkommer är att det är svårare att bli erkänd i den sociokulturella sfären jämfört med den offentliga sfären. Resultaten är i stort sett desamma för båda områdena med skillnaden att irakiska Kurdistan har kommit längre när det gäller det offentliga erkännandet än vad de palestinska områdena har gjort. Därtill spelar religionen en större roll i den offentliga sfären i de palestinska områdena jämfört med irakiska Kurdistan. Undersökningen bygger på sammanlagt 18 samtalsintervjuer som genomförts med kvinnoaktivister i irakiska Kurdistan och de palestinska områdena

Sökord: demokratisering, irakiska Kurdistan, palestinska områdena, Mellanöstern, erkännande, jämställdhet, genus, Sideris, Fraser, kvinnor, offentlig, privat

Innehållsförteckning:

1. Inledning	3
2. Teoretisk utgångspunkt	4
2.1. Erkännandets roll i demokratiseringsprocessen.....	4
2.2. Erkännandepolitiken enligt statusmodellen.....	6
2.2.1 Erkännandet av kvinnor i en sociokulturell kontext.....	7
2.2.2 Erkännandet av kvinnor i en offentlig kontext.....	9
3. Uppsatsen bidrag och syfte	11
3.1 Val av fall och förväntade resultat.....	13
4. Metodologiska överväganden	15
4.1 Val av samtalsintervjuer som metod.....	15
4.2 Avgränsningar.....	17
4.2.1 Städer	17
4.2.2 Respondenter.....	17
4.3 Val av intervjupersoner.....	18
4.4 Intervjuerna.....	19
4.4.1 Kontakt med intervjupersoner.....	19
4.4.2 Intervjuguide.....	20
4.4.3 Intervjusituation och tolk.....	21
4.5 Utskrifterna.....	22
4.6 Analys.....	22
5. Kartläggning av kvaliteter	23
5.1 Kvinnor i en sociokulturell kontext.....	24
5.1.1 Kvinnor i irakiska Kurdistan.....	24
5.1.1.1 <i>Kvinnor erkända som jämställda samhällsmedlemmar</i>	24
5.1.1.2 <i>Brist på erkännande av kvinnor som jämställda samhällsmedlemmar</i>	26
5.1.2 Kvinnor i palestinska områdena.....	29
5.1.2.1 <i>Kvinnor erkända som jämställda samhällsmedlemmar</i>	29
5.1.2.2 <i>Brist på erkännande av kvinnor som jämställda samhällsmedlemmar</i>	30
5.1.3 En jämförelse mellan irakiska Kurdistan och de palestinska områdena.....	33
5.2 Kvinnor i en offentlig kontext.....	35
5.2.1 Kvinnor i irakiska Kurdistan.....	35
5.2.1.1 <i>Kvinnor erkända som jämställda samhällsmedborgare</i>	35
5.2.1.2 <i>Brist på erkännande av kvinnor som jämställda samhällsmedborgare</i>	38
5.2.2 Kvinnor i palestinska områdena.....	42
5.2.2.1 <i>Kvinnor erkända som jämställda samhällsmedborgare</i>	42
5.2.2.2 <i>Brist på erkännande av kvinnor som jämställda samhällsmedborgare</i>	44
5.2.3 En jämförelse mellan irakiska Kurdistan och de palestinska områdena.....	48
6. Slutsatser	50
7. Förslag till vidare forskning	53
8. Referenslista	54
Appendix	
1. Information om demokratiseringsprocessen i irakiska Kurdistan och de palestinska områdena ...	57
2. Intervjuer med engagerade kvinnor	57
2.1 Brev/mail till berörda.....	57
2.2 Tystnadslöfte för tolk.....	59
2.3 Egenskapsrymd.....	59
2.4 Intervjupersoner efter principen om maximal variation.....	60
3. Intervjuguide	60
4. Kartläggningsträd	63

1. Inledning

Efter Kalla Krigets slut blev demokratisering ett av ledorden och uppmuntrades av internationella samhället. Internationella interventioner utfördes och förhandlingar inleddes i konfliktområden för att kunna sätta demokratiseringar med mänskliga fri- och rättigheter som ledflagga (Momsen 2010:7; Burnell 2006:1; Ottaway 2003:314). Den nyvunna entusiasmen kom av sig när demokratisering visade sig inte vara fullt så okomplicerat och heller inte det framgångskoncept som man först hade trott. Konflikter som i flera fall hade hållits tillbaka under auktoritärt ledarskap blommade ut i och med att flera olika agendor, som byggde på utgångspunkter som berörde exempelvis religion, klass eller etnicitet, tilläts i demokratiseringsprocesserna (Burnell 2006:1ff/Kaldor 2002:89ff). Det ledde ibland till blodiga konflikter och de etniska resningarna i Bosnien-Herzegovina och Rwanda tillhör de mest extrema (ibid). Demokratisering mötte en utmaning i erkännandets politik som under 1990-talet tog sig uttryck i en identitetspolitik, vilken ville ge ett högre värde åt kulturella olikheter snarare än att säkra ekonomisk jämlikhet. Fokus ändrades från att göra något åt den politiska ekonomins orättvisor, som hade varit vänsterns definition av social kamp under 1960- och 1970-talen, till att istället rikta in sig på de kränkningar som följde av orättfärdiga kulturella värdemönster eller statushierarkier (Fraser 2003:12f; Kaldor 2002:89ff).

Demokratiseringens grundbultar, i form av mänskliga fri- och rättigheter med betoning på jämlikhet mellan olika grupper och jämställdhet inom grupper, riskerade att hamna i konflikt med identitetspolitikens krav på erkännandet av en kulturell (nationalistisk) identitet som i många fall bygger på tydliga hierarkier mellan män och kvinnor (Fraser 2003:242f; Hylland Eriksen 1993:190f; Yuval-Davis 1997:39ff). Å ena sidan presenterar sig det nationalistiska projektet som modernt och utmanar traditionella kulturella och politiska värden genom att kvinnor kan utmana traditionella könsroller och det ges utrymme för nya identiteter och möjligheter (Steans 1998:66,73 Sharoni 1995:33ff). Å andra sidan bygger nationalismen på kulturella värden från ett föreställt förflutet. Den nya nationella identiteten innebär att återgå till en nationell kultur som blivit förstörd eller förtryckt. Det åligger kvinnor att vara beskyddare av den nationella traditionen, ursprungsreligionen och familjevärderingar, vilka används för att rättfärdiga begränsningar av kvinnors aktiviteter (ibid).

Kvinnor i tredje världen befann sig i en situation där man fick löften om demokrati och möjligheter samtidigt som krav framfördes på återgång till en ”ursprungsidentitet” eller vidhållande av status quo, vilket ofta innebar tydliga genushierarkier (Momsen 2010:6; Yuval-Davis 1997:61f). Frågan som inställde sig var på vilket sätt kvinnors ställning som

samhällsmedlemmar och medborgare påverkas av skärpunkten mellan demokratisering och identitetssökande, när en gammal stat omformas eller en ny stat formas?

Uppsatsen handlar om på vilket sätt kvinnor i irakiska Kurdistan och de palestinska områdena, som båda har påbörjat demokratiseringsprocesser, upplever sig vara jämställda med män utifrån en samhällelig kontext. Jag kommer att ha utgångspunkten i att erkännande av kvinnor som jämställda med män är en nödvändighet för att kvinnor ska kunna uppleva och känna sig som fullvärdiga och likvärdiga deltagare i samhällets alla dimensioner och jag avser undersöka på vilket sätt dessa kvinnor upplever att de är eller inte är det.

2. Teoretisk utgångspunkt

2.1 Erkännandes roll i demokratiseringsprocessen

Demokratiseringsprocesser är i dagsläget en pågående process och forskarsamhället¹ har arbetat med att undersöka de problem som demokratiseringsprocesserna stött på. I den post Kalla Kriget-eran antogs det på många håll i det internationella samfundet att demokrati och fredsbyggande, som i längden är en förutsättning för en stabil demokrati, var två sidor av samma mynt. Verkligheten visade att det inte alltid var så eftersom många våldsamma konflikter uppstod i nyetablerade demokratier (Burnell 2006:1f,21f). Demokratiseringsprocessen, hur den marknadsfördes, hur internationell involvering sett ut såväl som den institutionella designen och identifiering av vilka delar av demokratin som bäst kunde bidra för att undvika konflikter i det berörda landet hade betydelse för om demokratin och freden blev framgångsrika eller inte (Burnell 2006:1f,21f, Ottaway 2003:314f,320f).

Demokratisering kan innebära osäkerhet där exempelvis de institutionella verktygen tycks vara av vikt för att undvika konflikter. Erkännandepolitiken kan ses som en reaktion på den osäkerhet som kan uppstå i det maktvakuumet efter att en auktoritär regim fallit samman eller reformerats genom exempelvis demokratisering (Kaldor 2002:90f; Hylland Eriksen 1993:123ff,185f). Denna politik berör många gånger erkännandet av etniska minoriteter, vilket kan ta sig uttryck genom ett återvändande till ”förmoderna” identiteter som temporärt ersätts med eller undertryckts av modernisering. Det innebär ofta ett religiöst nyvaknande, etnisk renässans och nationalism. (Fraser 2003:218f, Yuval-Davis 1997:119f, Kaldor 2002:90ff,96f, Hylland Eriksen 1993:185f,195f). Nancy Fraser benämner detta som identitetsmodellen vilken tenderar att brännmärka kritik av exempelvis patriarkala drag som ”icke autentisk” och vilja

---

¹ Stokes (2005), Kaldor (2002), Ottaway (2003) m.fl

återgå till samhällsordningar där kvinnor är starkt underordnande (ibid). Fraser lyfter istället fram statusmodellen *som behandlar erkännandet som en fråga om social status. Erkännandet blir de enskilda gruppmedlemmarnas ställning som fullvärdiga deltagare i den sociala interaktionen och inte den grupp-specifika identiteten*. Misskännande innebär social underordning; att man hindras från att delta på lika villkor i det sociala livet (Fraser 2003:220f,243).

Tina Sideris visar i sin forskning på problematiken med demokratisering och erkännande genom att studera kopplingen mellan erkännandets politik, demokratisering och kvinnors roll i relation till dem. Sideris har tagit sin utgångspunkt i den sydafrikanska övergången till politisk demokrati och hur den påverkat kvinnor i en liten by på landsbygden. Genom att använda sig av teorier av Axel Honneth, Nancy Fraser och Jessica Benjamin utreder Sideris på vilket sätt demokratiseringen påverkat kvinnors säkerhetssituation (Sideris 2007:237ff). Enligt Sideris har demokratiseringen lett till att kvinnor fått sina institutionella rättigheter garanterade: kvinnorna deltar mer i det offentliga rummet och har kommit ut på arbetsmarknaden i större omfattning. Det innebär att de har blivit mer självständiga i relation till sina män, familjen och det traditionella samhället. Erkännandet av kvinnor som jämställda juridiska personer i den offentliga sfären har dock inneburit en kris i erkännandet av kvinnor i den privata sfären (Sideris 2007:237ff,248f, Honneth 2003:87ff).

Kvinnor som enskilda individer med rättigheter, unika behov och oberoende viljor blir ofta en direkt kontrast till traditionella värderingar kring heterosexuella relationer, vilka i sin tur baseras på genushierarkier och som garanterar män auktoriteten som beslutstagande utan förpliktelse att överväga behoven och viljorna hos de underordnade. Det innebär en spänning mellan å ena sidan kvinnors universella rättigheter och å andra sidan deras traditionella kvinnoroll (ibid). Spänning mellan beroende och oberoende är det grundläggande, i avseendet erkännande, när det gäller genusrelationer. Oberoende är en viktig del av maskulina ideal och rollen som beroende tillskrivs kvinnor. Risker att förlora sitt oberoende och bli beroende av kvinnor (socialt, ekonomiskt osv) innebär en kris i den manliga identiteten, speciellt när detta är placerat utanför deras kontroll på grund av sociopolitiska transformationer (Sideris 2007:242ff,248f; Benjamin 1998).

Enligt Sideris riskerar bristen på erkännande i alla dimensioner att spä på konflikter snarare än att lösa dem. Bristen på erkännande, som inte tycks ha varit till fullo adresserad i demokratiseringsprocessen, har fått som konsekvens att våldet mot kvinnor i Sydafrika ökar i en alarmerande fart. Genom att inte jobba med ett erkännande i alla dimensioner av samhället innebär det att ett erkännande i en dimension blev en kris i en annan dimension (Sideris 2007:248ff). Slutsatserna man kan dra från Sideris forskning är vikten av att erkännande vänder

sig till alla samhälleliga dimensioner, inte bara den institutionella, för kvinnors säkerhet och trygghet. Det tycks finnas en spänning mellan å ena sidan demokratisering, som ofta är ett krav från internationella samhället men likväl kan komma inifrån, och å andra sidan det traditionella samhället där kvinnor ofta ses som beroende och mannen som oberoende i familjerelationer och samhället. Sideris forskning kan ses som ett viktigt inlägg i forskarsamhällets efterfrågan på stabil och varaktig demokratisering.

2.2 Erkännandepolitiken enligt statusmodellen

Fraser lyfter fram statusmodellen istället för identitetsmodellen. Erkännandet blir i statusmodellen en fråga om social status där erkännandet handlar om de enskilda gruppmedlemmarnas ställning som fullvärdiga deltagare i den sociala interaktionen och inte den grupp-specifika identiteten. Misskännande innebär social underordning i form av att man hindras från att delta på lika villkor i det sociala livet (Fraser 2003:220f,243). Kvinnor drabbas av könsspecifika former av *statusunderordning* som sexuella övergrepp, sexuell exploatering och våld i hemmet; trakasserier och ringaktning i alla delar av vardagslivet; utestängning från eller marginalisering i offentligheter och beslutande organ; att förvägras fullständiga juridiska rättigheter och lika beskydd samt att berövas fullständiga rättigheter och garantier för medborgarskap (Fraser 2003:190f).

För att komma tillrätta med denna orättvisa krävs det en erkännandepolitik som i ”statusmodellen” handlar om att övervinna en underordning genom att etablera den misskända gruppen som en fullvärdig och jämlik medlem av samhället. Genom att etablera deltagande på lika villkor underkastar statusmodellen kraven på erkännande det offentliga rättfärdigandets demokratiska processer (Fraser 2003:220ff,243). Den måste tillämpas mellan grupper likväl som inom gruppen. En feministisk erkännandepolitik blir en fråga om social status. Det som kräver erkännande är inte den kvinnliga identiteten utan kvinnors status som fullvärdiga deltagare i den sociala interaktionen. En feministisk erkännandepolitik krävs förvisso för att häva orättvisorna men är inte detsamma som identitetspolitik (Fraser 2003:241f). Enligt statusmodellen krävs en politik som vill häva underordningen genom att etablera kvinnor som fullvärdiga medlemmar av samhället med förmåga att delta på samma villkor som män. När institutionaliserade kulturella värdemönster gör att kvinnor kan delta som jämlikar med männen i samhällslivet, så kan man prata om ömsesidigt erkännande och statusjämlighet (ibid).

Mainstreamforskningen inom genus berör ofta två dimensioner; den privata och den offentliga². Kvinnor brottas med att både få ett erkännande som statusjämfäst medborgare i relation till staten (society) men också som statusjämfäst individ i familjen och samhällsgemenskapen (community/civila samhället). Indelningen mellan privat och offentlig har varit utsatt för kritik. Enligt Sylvia Walby går det inte att göra en skillnad mellan det privata och det offentliga eftersom familjen inte kan vara fri från intervention från staten (Yuval-Davis 1997:79f). I den moderna välfärdsstaten finns det inte någon sfär som är fri från statsintervention. Själva konstruktionen av gränserna mellan det privata och det offentliga är en politisk handling i sig. Tillämpandet av individuella och kollektiva rättigheter är knutet till staten och kontrollen över staten fortsätter att vara det primära politiska målet (ibid).

Trots kritiken av indelningen i privat och offentlig kan man konstatera att litteraturen menar att det är relevant med någon form av indelning mellan kvinnans roll i det civila samhället och familjerelationer samt kvinnans roll i relationen till statliga institutioner. Det finns inga vattentäta skott mellan rollerna men ur analytisk synvinkel finns det fördelar att göra indelningen. Det är mer aktuellt att prata om en sociokulturell sfär som berör den familjära och civila dimensionen, snarare än en privat, som på olika sätt samspelar och relaterar till den offentliga sfären. Med utgångspunkt i detta perspektiv eftersträvar erkännandepolitiken att häva kvinnors statusunderordning utifrån både en sociokulturell (privat och civila samhället - community)³ och en offentlig sfär (i relation till staten och dess institutioner - society). Erkännandet av kvinnor som jämfästda och likvärdiga medlemmar och medborgare i samhällets alla områden kan delas in i två sfärer.⁴

2.2.1 Brist på erkännande av kvinnor i en sociokulturell kontext

Kvinnors roller i den sociokulturella sfären bygger ofta på en nationalistisk eller etnisk ideologi som tenderar att reproducera ett patriarkalt synsätt på familjen. Nationen betraktas som en metaforisk familj där moderns metaforiska roll är att reproducera: att föda och uppfostra barn

---

² Se Yuval-Davis (1997), Steans (1997), Sharoni (1995), Özkirmli (2000), Enloe (1993) m.fl.

³ De engelska begreppen community och society är de två utgångspunkter som kommer att användas i uppsatsen men de är tyvärr svåröversatta. Community kan översättas som folkgrupp, gemenskap, samhälle, intressegrupp, samfund etc. Community kommer att benämnas som en sociokulturell kontext, en form av samhällsgemenskap. Society kan översättas som förening, samfund, stad, samhällsgrupp, samhälle etc. Society kommer att benämnas som en offentlig kontext i form av samhället i relation till statliga institutioner. Skillnaden mellan community och society tycks vara att den förstnämnda anspelar mer på någon form av (kulturell) gemenskap medan society anspelar mer på en gemenskap i relation till staten.

⁴ Fraser motsätter sig inte att det finns fler sfärer inom erkännandedimension utan påpekar att det finns andra axlar av social differentiering som exempelvis klass, sexualitet, etnicitet, nationalitet och religion (Fraser 2003:237f). Det är inte orimligt att använda sig av indelningen privat och offentlig i erkännandets dimension.

samt hushållsarbete. (Hylland Eriksen 1993:190ff; Özkirimli 2000:192f,204f, Enloe 1993:238f). Litteraturen visar att kvinnor tenderar att ha en både fysisk, ideologisk och symbolisk reproduktiv roll i de etniska och nationalistiska projekten. Kvinnor är biologiska reproducerare av medlemmar i det etniska kollektivet i och med att de föder barn. Denna egenskap är ofta relaterad till kvinnor som medlemmar i ett specifikt nationalistiskt projekt snarare än som individer, arbetare och/eller fruar eftersom man oftast föds in i kollektivet. Rätten till att styra över sin egen kropp och reproduktiva förmåga utmanar synsättet att kollektivets behov går före kvinnors individuella rättigheter (Yuval-Davis 1997:22,26ff Özkirimli 2000:206f, Sharoni 1995:24). Kvinnor deltar också centralt i den ideologiska reproduktionen av kollektivet som överförare av dess kultur. Kvinnor är kulturella bärare av den etniska/nationella gruppen i och med att de är huvudsakliga socialiseraren av små barn och förväntas att överföra arvet av etniska symboler, traditioner, religioner och värden till de yngre medlemmarna av kollektivet. Kultur är dock inte är en fixerad kategori utan en dynamisk process i ständig förändring, full av interna motsägelser (Yuval-Davis 1997:23,41f,61f, Özkirimli 2000:208, Steans 1998:65ff).

Genusrelationer och sexualitet spelar en betydelsefull roll eftersom kvinnor i allmänhet anses förkroppsliga det etniska/nationella kollektiven (Yuval-Davis 1997:22, Özkirimli 2000:207f). Kvinnor kan antingen få nationalistisk prestige eller förlora den. Sexualitet, reproduktion och barnuppfostran innebär en strategisk vikt inom nationalism, vilket gjort att många nationalistiska män (och i viss mån religiösa institutioner) har blivit mer medvetna om att utöva kontroll över kvinnor (Yuval-Davis 1997:22f,27f,35f; Özkirimli 2000:204f; Enloe 1993:238f, Steans 1998:66f). Kvinnan anses bära på kollektivets ära/heder eftersom hon symboliserar nationen. Det finns också specifika koder och regleringar för att definiera vem som är en ”anständig/riktig/äkta” kvinna, ofta relaterat till sexuellt beteende, och en ”anständig/riktig” man. I många samhällen blir kvinnor torterade eller mördade på grund av kulturella brott mot uppförandekoder som uppfattas att medföra skam över deras manliga släktingar och samhällsgemenskap (Yuval-Davis 1997:7,46f, Özkirimli 2000:209).

I Mellanöstern benämns detta som hedersbegreppet⁵ och är baserat på idén att mannens heder är beroende av de andra familjemedlemmarnas uppförande och beteende. Heder är en del av patriarkala familje- och släktskapsrelationer där individen i första hand betraktas som en del av gruppen eller familj (Amnesty 2003:3, AbdelGani 2007:29ff,52f). I det kollektiva livet ges mannen makten över kvinnan, som symboliserar familjehedern. De kvinnliga familjemedlemmarnas kyskhet är särskilt viktigt för mannens/familjens/släktens heder eftersom

---

⁵ Hedersbegreppet är ett förislamiskt fenomen och det förekommer i andra religioner i området som exempelvis kristna (AbdelGani 2007:30f,44f)

det utgör skillnaden mellan heder och skam. Det gäller speciellt unga och ogifta kvinnor eftersom deras värde är starkt förknippat med deras oskuld (Amnesty 2003:3f, AbdelGani 2007: 14f,27ff,52f).

I den sociokulturella kontexten blir kvinnor ofta erkända, och tillskriva roller både frivilligt och ofrivilligt, som en del av den kulturella (nationalistiska) ideologin och ofta som reproducerare. Deras värde och roll är relaterade till familjen som samhälllig institution där de är en del av kollektivet snarare än enskilda individer (Özkirimli 2000:193f,199, Yuval-Davis 1997:2f, Siderius 2007:248ff). Kvinnor riskerar att få ett erkännande utifrån identitetsmodellen, där de tillskrivs sin roll utifrån den kollektiva identiteten och ett förtingligande av den kvinnliga identiteten, snarare än från statusmodellen där erkännandet inte handlar om den kvinnliga identiteten utan om kvinnors status som fullvärdiga individuella deltagare i den sociala interaktionen både inom och mellan andra gruppidentiteter (Fraser 2003:241ff). Ett erkännande utifrån statusmodellen blir i viss mån provocerande och ett hot mot rådande ordning eftersom de indirekt utmanar maktpositionerna mellan vem som är oberoende (män) och vem som är beroende (kvinnor) (Siderius 2007:248ff).

2.2.2 Brist på erkännande av kvinnor i en offentlig kontext

I den liberala definitionen av medborgarskapet antas den individuella medborgare ha en jämlik status, jämlika rättigheter och skyldigheter medan faktorer som genus, etnicitet, klass eller andra kontexter antas inte vara relevanta för statusen som medborgare i sig (Yuval-Davis 1997:69f). Det är den utgångspunkt som demokratiseringsprocesserna med mänskliga rättigheter som ledord har haft. (Burnell 2006:1; Ottaway 2003:314). Kampen för att skapa nationalstater involverar institutionaliseringen av genuskillnader. Historiskt sett har de medborgerliga rättigheterna och skyldigheterna länkats samman med förmågan att ta till vapen för att försvara staten/samhället. Det har varit ett av de huvudsakliga skälen till att kvinnor exkluderats från den offentliga världen och medborgarskapet samt underordnats männen (Stokes 2005:15ff; Yuval-Davis 1997:93f, Steans 1998:81ff).

Den hegemoniska dominansen manifesterar sig också genom att staten utövar ideologisk aktivitet genom att etablera en praxis som institutionaliserar genusrelationer (Steans 1998:88,101f; Momsen 2010:46ff). Mainstream-teorierna kring genus och staten/nationen menar att samhället delas in i två domäner: den offentliga, som är identisk med den politiska sfären, och den privata, som relaterad främst till familjedomänen. Kvinnor associerades traditionellt med den privata sfären och män med den offentliga sfären (Özkirimli 2000:210f, Burke 2002:18, Yuval-

Davis 1997:79f). Genus blir centralt i konstruktionen av ”inkluderande” och ”exkluderande” kategorier, vilka etablerar medborgerliga rättigheter. Denna rollindelning bygger på en serie dikotomiska antaganden mellan maskulint och feminint där manlighet är det ”civiliserade” och kvinnlighet är ”naturen” som bör kontrolleras (Steans 1998:7, Özkirimli 2000:210f, Burke 2002:18, Yuval-Davis 1997:79f). Konstruktionen av kvinnor som ”beroende”, genom att de identifieras i relation till män (oberoende) som fruar och mödrar, begränsar medborgarskapets rättigheter (Steans 1997:68, Burke 2002:20, Yuval-Davis 1997:78ff).

Carol Patemans kritiserar att man talar om det sociala kontraktet utan att nämna det sexuella kontraktet, vilket är byggt på och legitimeras av den makt som män tillämpar över kvinnor. Broderskap handlar inte bara om social solidaritet mellan (de manliga) medborgarna utan om att transformera hegemoniska maktrelationer i samhället till ett broderskap där männen får rätten att regera över kvinnorna i den privata sfären men samtidigt går med på ett kontrakt av en social ordning som innebär jämlikhet mellan dem själva inom den offentliga politiska sfären (Pateman 1988; Stokes 2005:15ff; Yuval-Davis 1997:78f). Kvinnor var därför inte exkluderade från den offentliga sfären ursprungligen men blev det som en del av förhandlingarna mellan den nya regimen och dess medborgare. Medborgarskapet byggde inte på en universalistisk definition utan var konstruerad i termer av ”mannens rätt” (Pateman 1988; Stokes 2005:15ff; Yuval-Davis 1997:78f). Ursula Vogler framhåller att kvinnors exkludering berodde på en konstruktion som innebar att män inte bara representerade sig själva i den demokratiska processen utan fick sin medborgarstatus som representanter för en familj (Stokes 2005:15ff; Yuval-Davis 1997:79).

Enligt Yuval-Davis kan medborgarskap aldrig analyseras som ett fullständigt individuellt eller kollektivt fenomen. Kollektiv, samhällen och stater är kontinuerligt omkonstruerade men medlemskap i dessa och identiteter kan vara påtvingade snarare än frivilliga. Stater, kollektiv och individer har olika grad av autonomi gentemot varandra (Yuval-Davis 1997:91f). Kvinnors liv bestäms både av dem som har mer makt inom familjen och av ideologier utifrån samt praxis som är lokaliserat inom det civila samhället eller staten. Den privata domänen, som inte anses vara kontrollerad av staten, inkluderar också bland annat religiösa institutioner (Yuval-Davis 1997:79,91f).

Erkännandet, i form av statusmodellen, blir i detta fall kravet på ett erkännande av kvinnors status som fullvärdiga deltagare i den sociala interaktionen och inte den kvinnliga identiteten. Risker är att den kvinnliga identiteten annars erkänns som en del av ett idékoncept som bygger på att kvinnor representeras av män, som anses vara gruppens legitima representanter, snarare än som individer (Fraser 2003:219f). Erkännandet i statusmodellen

utmanar därmed vem som ska representera kvinnan – hon själv som individ (oberoende) eller en manlig släkting som företräder henne som en del av ett kollektiv (beroende).

	Sociokulturella kontexten	Offentliga kontexten
Erkännande enligt statusmodellen	Erkännande av kvinnors status som fullvärdiga deltagare i den sociala interaktionen. Kvinnor anses vara jämställda med män i allt som rör familjen och samhällsgemenskapen.	Erkännande av kvinnors status som fullvärdiga deltagare i den sociala interaktionen. Kvinnor har samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter som män i förhållande till staten.
Brist på erkännande enligt statusmodellen	Kvinnor utsätts för sexuella övergrepp och våld i hemmet men även trakasserier och ringaktning i alla delar av vardagslivet. De blir reducerade till sin reproduktiva förmåga, vilken den samhälleliga gemenskapen vill kontrollera. Kvinnorna anses tillhöra kollektivet (beroende) snarare än att vara individer (oberoende) med egna möjligheter och rättigheter.	Kvinnor utestängs från eller marginaliseras i offentligheter och beslutande organ, förvägras fullständiga juridiska rättigheter och lika beskydd. Därtill fränkänns de fullständiga rättigheter och garantier för medborgarskap. Kvinnorna (beroende) blir ofta representerade av män (oberoende) än att de representerar sig själva.
	↓	↓
<i>Tina Sideris forskning</i>	Svårare att uppnå erkännande. Attityder är mer svårföränderliga.	Lättare att uppnå erkännande. Lagar och kvoteringar är enklare att efterleva.

3. Uppsatsens bidrag och syfte

Det finns omfattande litteratur kring demokratisering, säkerhet, erkännande och genus i post kalla kriget-eran men få empiriska studier som specifikt behandlar på vilket sätt kvinnor själva upplever att de är erkända som likvärdiga och jämställda medborgare i samhällets olika sfärer i de områden i Mellanöstern som påbörjat demokratiseringsprocesser. Det finns därav utrymme för en empirisk studie som undersöker på vilket sätt kvinnor i regionen upplever att de erkända som likvärdiga och jämställda individer i en sociokulturell (privat) och offentlig kontext.

För att empiriskt undersöka på vilket sätt kvinnor upplever sig erkända kan man använda sig av flera olika strategier. En skulle vara att studera om andelen kvinnor i ledande positioner inom den offentliga sfären har ökat. Om denna andel har ökat skulle det kunna tolkas som ett ökat erkännande av kvinnor som jämlika individer. Den invändning som framförts är att i strakt patriarkala samhällen väljs kvinnor in i parlament som stand-in för sina män eller svärfäder och därmed fyller den utsatta kvoten som ibland finns (Dahlerup & Freidenvall 2010:419f).

Problematiken med att bara se till ökade andel av kvinnor i offentliga parlament och institutioner,

om det inte är frågan om stor andel⁶, är att det inte alltid är lika med ett ökat erkännande av kvinnor som likvärdiga medborgare och samhällsmedlemmar. Den politiska kulturen måste behandlas, vilket även inbegriper den sociokulturella sfären (Burnell 2006:13f, Ottaway 320f)⁷.

Det är nödvändigt att lyfta fram både den sociokulturella sfären och den offentliga sfären för att få en helhetsbild över hur de relaterar till varandra eftersom de är ömsesidigt beroende av varandra. Skillnaden mellan de två kan i huvudsak anses vara direkt och indirekt påverkan. Den offentliga sfären arbetar mer med direkt påverkan i form av lagar, kvotering, representation och så vidare, vilket är mer mätbart. Den sociokulturella sfären handlar om en mer indirekt påverkan i form av förändringar av attityder, synen på kvinnan, uppskattning av kvinnors bidrag i hemmet och det omgivande samhället och så vidare, vilket är svårare att mäta. Det finns därför analytiska fördelar med att separera dem och se på vilket sätt de påverkar varandra. Sideris väljer att göra indelningen för att kunna förstå den paradox som det sydafrikanska fallet innebär där kvinnor å ena sidan deltar mer i det offentliga livet samtidigt som å andra sidan våldet mot dem i de privata relationerna ökar (Sideris 2007:248f). Inledningen av erkännandet möjliggör olika infallsvinklar för att kunna studera kvinnors roll i demokratiseringsprocessen även om de ofta i grunden innebär samma problematik; kvinnors underordning.

Sideris undersökning är utgångspunkten för uppsatsen men skillnaden är att Sideris studerar på vilket sätt kvinnors säkerhet påverkas av demokratisering. Istället kommer jag att undersöka på vilket sätt erkännandet av kvinnor som jämställda medborgare och samhällsmedlemmar påverkats av demokratisering. Eftersom uppsatsen är kvalitativ är det inte generaliserande svar som eftersöks utan en kartläggning som syftar till att göra en så fullständig redogörelse så möjligt av samtliga aspekter kring det man vill undersöka. Intervjupersonerna är kvinnor som arbetar (betalt eller ideellt) med kvinnors rättigheter, vilket innebär att de arbetar gentemot myndigheter men också på gräsrotsnivå det vill säga både i den sociokulturella och den offentliga sfären. Det är troligt att dessa kvinnor kan fånga upp fler tankemönster i och med sina förgreningar i olika samhälleliga sfärer.

Mitt huvudsakliga syfte med uppsatsen är *undersöka om kvinnor i irakiska Kurdistan och de palestinska områdena känner sig mer erkända som jämställda med män efter att demokratiseringsprocessen påbörjats eller ej*. Genom att undersöka detta vill jag bidra till att en bättre förståelse av på vilket sätt

---

⁶ Enligt Erik Melander innebär kvinnors ökade antal i parlamentet att kränkningar av mänskliga rättigheter minskar, vilket kan ses som ett ökat erkännande av kvinnor. Detta sker först när andel kvinnor i parlamentet överstiger en tredjedel (Melander 2005:162f).

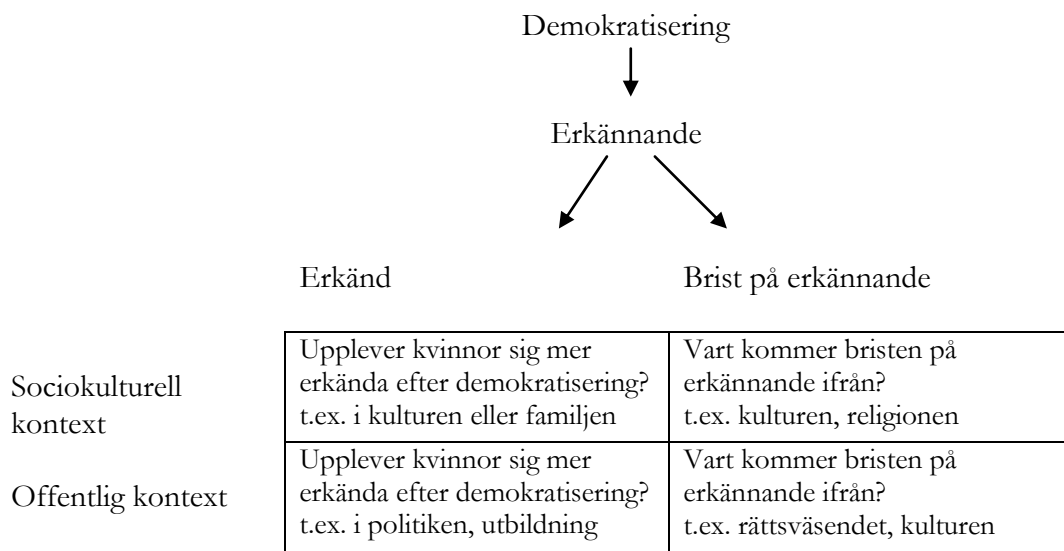
⁷ De flesta författare som skriver om demokratisering och genus lägger ofta betoningen på de institutionella verktygen som berör kvotering i parlamenten, politiska partier, valsysteem etc (se Waylen 2007, Stokes 2005, Dahlerup & Freidenvall, 2010 m.fl.). Dessa verktyg är och förblir viktiga i en demokratiseringsprocess men de måste kopplas med ett erkännande för att få en djupare förståelse.

en demokratiseringsprocess kan påverka kvinnor i dessa områden i relation till erkännandets politik, men också att låta dem själva kommer till tals.

Jag kommer att ha följande frågeställningar som utgångspunkt:

1, Upplever kvinnor att de är mer erkända som jämställda med män i en sociokulturell kontext (som samhällsmedlemmar) nu än innan demokratiseringsprocessen påbörjades? Och om de inte upplever det – varifrån anser de att bristen på erkännande kommer ifrån?

2, Upplever kvinnor att de är mer erkända som jämställda med män i en offentlig, samhällelig-institutionell, kontext (som medborgare) nu än innan demokratiseringsprocessen påbörjades? Och om de inte upplever det – varifrån anser de att bristen på erkännande kommer ifrån?

3.1 Val av fall och förväntade resultat

Mellanöstern är en region som inte fått samma uppmärksamhet avseende demokratisering som före detta kolonier i Afrika eller Asien eller Latinamerika och Östeuropa⁸. Det är först på senare tid som demokratisering har uppmärksamats genom den arabiska våren. Två områden i regionen som sedan tidigare har påbörjat en demokratiseringsprocess är irakiska Kurdistan (norra

⁸ I litteraturen finns det ofta olika empiriska fallstudier men de berör främst före detta kolonier i Afrika och Asien, Östeuropa och Latinamerika (se Waylen 2007, Stokes 2005 m.fl). Länder eller regioner i Mellanöstern lyser ofta med sin frånvaro. Det kan delvis förklaras av att demokratiseringsprocesserna kommit längre i dessa områden men inte till fullo varav denna undersökning fyller en kunskapslucka.

Irak) och de palestinska områdena. Områdena har sedan 1990-talet i viss mån varit autonoma och har exempelvis genomfört allmänna val (UI Palestinska självstyret 2013; UI Irak/Kurdistan 2013).⁹ I samband med den påbörjade demokratiseringsprocessen har en erkännandeprocess för att kvinnorna ska bli erkända som fullvärdiga deltagare i den sociala interaktionen inletts (Rassam 2005; Azzouni 2005; Fraser 2003:242f). En undersökning av de två processer, som ägt rum under de senaste 10-15 åren i irakiska Kurdistan och de palestinska områdena, är av intresse nu när flera länder i regionen försöker påbörja demokratiseringsprocesser. Det kan ge insiktsfulla och viktiga kunskaper om på vilket sätt kvinnor upplever att de är mer erkända, som jämställda med männen i samhällets olika sfärer, eller ej.

De två fallen är valda utifrån det strategiska urvalets logik i form av kritiska ogynnsamma fall. Eftersom uppsatsens syfte är att fånga in olika tanke kategorier så är de kritiska fallen tillämplbara eftersom de utgår ifrån de teoretiska föreställningar som tillämpas i undersökningen (Esaiasson m.fl. 2004:179ff). Litteraturen delar in de kritiska fallen i gynnsamma och ogynnsamma fall där skillnaden ligger i huruvida de valda fallen hämtats från en kontext som är gynnsam eller ogynnsam för de teoretiska föreställningarna. Tanken är att om man under ogynnsamma förhållanden får stöd för sin teori så håller den rimligtvis även under mindre ogynnsamma förhållanden (ibid). Irakiska Kurdistan och de palestinska områdena har båda nationalstatsanspråk men skiljer sig åt på fler plan (Hylland Eriksen 1993:24f):

- Palestinierna är en folkgrupp som tillhör den arabiska majoritetsgruppen i Mellanöstern, medan kurderna är en minoritetsgrupp i området (UI Palestinska självstyret 2013; UI Irak/Kurdistan 2013).
- Palestinier och kurder skiljer sig åt språkligt, kulturellt och historiskt (ibid).
- Kurder *blev* utsatta för folkmord och folkrensningsskampanjer under den tidigare diktaturen men har idag självautonomi gentemot centralmakten i Bagdad. Palestinier lever *idag* under ockupation och blir diskriminerade av en demokrati, Israel (UI Palestinska självstyret 2013; UI Irak/Kurdistan 2013; TT/AFP 2013).
- Irakiska Kurdistan har genomfört fyra val sedan 1992 varav de tre senaste skett efter den amerikanska invasionen 2003 (2005, 2009, 2013). De palestinska områdena har genomfört tre val sedan 1993 men det senaste valde man inte president/parlament utan bara kommunalt (1996, 2005/2006, 2012). Presidenten sitter fortfarande sedan 2005 (ibid). Varken de palestinska områdena eller Irak räknas som fria länder utan som ej fria länder enligt Freedom Houses mätningar från 2009. Det innebär att det finns allvarliga

---

⁹ Se Appendix för mer information.

inskränkningar när det gäller medborgerliga fri- och rättigheter (Freedom House mätningar 2009).

- I irakiska Kurdistan dominerar politiken av två socialdemokratiska partier, Kurdistanens demokratiska parti och Kurdistanens patriotiska union, med få starka religiösa partier. I de palestinska områdena präglas politiken av två partier; ett socialistiskt parti, Fatah, och ett religiöst inspirerat parti, Hamas (UI Palestinska självstyret 2013, UI Irak/Kurdistan 2013)

Sammantaget skiljer sig de två områdena åt avseende kultur, språk och historia. Irakiska Kurdistan har tidigare levt under diktatur medan de palestinska områdena i dag lever under ockupation (se även Appendix 1). Irakiska Kurdistan har haft en bättre frekvens av val medan politiken är mer religiöst inspirerad i de palestinska områdena. Om dessa två fall följer samma logik avseende erkännandet eller brist på erkännandet av kvinnor som jämställda med män, så finns det skäl att tro att de teoretiska föreställningarna stämmer även under mindre ogynnsamma omständigheter.

De resultat som man rimligen kan förvänta sig från studien, med utgångspunkt från litteraturen och tidigare undersökningar, är att erkännandet i en sociokulturell kontext är betydligt svårare än i den offentliga kontext. Indelningen mellan de två kontexterna är viktig för att kunna spegla på vilket sätt en demokratisering påverkar de två valda områdena. Det kan bli svårt att förstå varför en demokratisering blir lyckad eller mindre lyckad i den offentliga kontexten (direkt påverkan) om man inte vet vad som föregår i den sociokulturella kontexten (indirekt påverkan). Troligtvis kommer det att finnas både likheter och skillnader mellan irakiska Kurdistan och de palestinska områdena. Irakiska Kurdistan har kommit lite längre med att hålla val med jämna mellanrum och är därtill en autonom region. Antagligen har de kommit längre när det gäller att främja erkännandet av kvinnor som jämställda med männen än de palestinska områdena, vars politiska läge försvårats av ockupationen. Det sistnämnda området har större religiösa element i politiken, vilket kan påverka kvinnors möjligheter negativt. Den största skillnaden mellan områdena finns troligtvis inte i den sociokulturella kontexten, eftersom den är svårare att förändra, utan i den offentliga kontexten.

4. Metodologiska överväganden

4.1 Val av samtalsintervjuer som metod

Eftersom jag vill studera på vilket sätt kvinnor (engagerade i kvinnors rättigheter) i irakiska Kurdistan och de palestinska områdena upplever att de är erkända som jämställda med männen

eller ej, är det främst deras egna tankegångar och resonemang som är av intresse för mig. Därför har jag valt att använda mig av samtalsintervjuer. Det är en typ av *kvalitativ metod* som syftar till att genom intervjusamtalet försöka förstå världen ur de intervjuades synvinkel, utveckla innebörden av människors erfarenheter, frilägga deras livsvärld före de vetenskapliga förklaringarna (Kvale 1997:9).

Samtalsintervjuer lämpar sig särskilt väl situationer där man där man inte har så stora kunskaper eller då man vill att resultaten ska säga något om människors vardagliga erfarenheter (Esaiasson m.fl. 2004:280). Bristen på erkännande för kvinnor är inget nytt fenomen men jag vill undersöka det som utspelat sig de senaste åren i irakiska Kurdistan och de palestinska områdena i och med den demokratiseringsprocess som inletts. Det är ett ganska outforskat fält där jag är intresserad av på vilket sätt kvinnorna upplever och beskriver sin värld. Fördelen med samtalsintervju som metod är att man ges möjligheten att verkligen tränga in och gå på djupet för att fånga in olika uppfattningar och kategorier. En *kvantitativ undersökning* skulle kunna vara intressant att genomföra eftersom en kvalitativ undersökning innebär begränsningen att man inte kan uttala sig om hur vanligt förekommande ett fenomen är. Det är dock problematiskt att komma åt alla kategorier av människor som är nödvändigt för att säkerställa en statistisk och representativ undersökning på grund av bristande kommunikationsservice, säkerhetsläget och begränsad tid.

Det finns två typer av samtalsintervjuer; *informant- och respondentintervjuer*. Vid en informantintervju används svarspersonerna som vittnen eller ”sanningssägare” som ska bidra med information om hur verkligheten är beskaffad i något avseende medan det är svarspersonerna själva som är intressanta vid en respondentintervju (Esaiasson m.fl. 2004:253ff). Syftet med respondentintervjuerna är att genom den intervjuades beskrivningar av den egna livsvärlden kunna tolka de beskrivna fenomenens mening. I mitt fall är det kvinnornas egna funderingar jag är intresserad av varav jag använder mig av respondentintervjuer (Kvale 1997:13,197ff; Esaiasson m.fl. 2004:286ff). Det är viktigt att notera att det inte är personerna i sig som är det intressanta utan de tankar de kan tänkas företräda. Det finns inte några regler för hur många personer som är det ideala att intervjua, vilket innebär att det går att ersätta en eller flera personer i urvalet om de skulle tacka nej. Personerna ska matcha urvalskriterierna och huvudsaken är att inget ytterligare empiriskt material kan förändra bilden (Esaiasson m.fl. 2004:286; Aspers 2007:187).

Två viktiga begrepp inom forskningsmetodik är *validitet* och *reliabilitet*. God validitet innebär överenskommelse mellan teoretisk definition och operationell indikator, frånvaro av systematiska fel och att vi undersöker det vi påstår att vi undersöker (Esaiasson m.fl. 2004:61, Yin

2007:54f,146f). God reliabilitet innebär frånvaro av slumpmässiga eller osystematiska fel genom att vara noggrann och undvika de slump- och slarvfel som kan uppkomma på grund av stress, trötthet eller missförstånd i samband med intervjuerna (Esaiasson m.fl 2004:67f, Yin 2007:54ff). God validitet och reliabilitet innebär att man undersöker det man ska och att undersökningen genomförs med en sådan noggrannhet och transparens att det är möjligt att genomföra den en gång till och uppnå samma resultat (Marshall & Rossman 2006:205ff; Kvale 1997:214f).

4.2 Avgränsningar

4.2.1 Städer

Jag har valt att begränsa mig till irakiska Kurdistan och de palestinska områdena i min undersökning. De städer som jag valde att åka till i irakiska Kurdistan är Sulemania, Halabja och Erbil. Svenska Utrikesdepartementet avråder från alla icke nödvändiga resor till dessa tre städer (UD Irak 2010). I de palestinska områdena valde jag att besöka städer som ligger på Västbanken: Ramallah, Betlehem, Nablus samt Jerusalem. Svenska Utrikesdepartementet avråder från alla icke nödvändiga resor till Betlehem och Ramallah, men Nablus avråder man helt från med hänvisning till säkerhetsläget (UD Israel 2010)¹⁰. De städer jag valde att besöka anses vara lugnare och säkrare än många städer i regionen, men det bör påpekas att städerna fortfarande ligger i konfliktområden eller ockuperade områden. Jag valde dessa städer för att undvika ett *spuriösa samband*, det vill säga skenbara samband, och därmed att dra felaktiga slutsatser (Esaiasson m.fl 2004:92). Risken med att åka till städer där det råder mer intensiva konflikter, förutom rent säkerhetsmässigt, är att det kan bli svårt att se vad som påverkar vad. Kan kvinnor inte röra sig fritt på grund av att det råder stridigheter på gatorna eller är det ett hederstänkande som begränsar dem? Troligtvis visar lugnare områden bättre på vilket sätt den påbörjade demokratiseringsprocessen kommer att påverka kvinnorna på lång sikt.

4.2.2 Respondenterna

Jag har valt att avgränsa antalet respondenter utifrån följande kriterier; kön, etnicitet/medborgarskap och engagemang i kvinnofrågor.

Kön. Jag har valt att intervjua bara kvinnor eftersom de har en utsatt roll i och med att de anses tillhöra kollektivet (beroende) snarare än sig själva, vilket står i kontrast den liberala

---

¹⁰ Rekommendationerna gällde i början av januari 2010.

traditionen av mänskliga rättigheter och demokrati som bygger på den enskilda individen (Yuval-Davis 1997:26ff, 70f; Steans 1998:73; Sharoni 1998:33f). Jag vill låta kvinnorna själva komma till tals och beskriva sin egen livsvärld och situation.

Etnicitet/ Medborgarskap. Jag har valt att intervjua kvinnor som levt hela eller stora delar av sitt liv lever i irakiska Kurdistan och de palestinska områdena samt anses tillhöra den kurdiska eller palestinska gemenskapen. Detta eftersom de tankesätt som framkommer rimligtvis utgör en god indikator för på vilket sätt man upplever att man som kvinna blivit mer eller mindre erkänd som jämställd i relation till männen de senaste 10-15 åren.

Engagemang i kvinnofrågor. Ytterligare ett kriterium för respondenterna har varit att de är insatta i kvinnofrågor i den bemärkelse att de har grundläggande omkunskaper i fri – och rättigheter, demokrati, kvinnors situation m.m. Om de inte har de kunskaperna riskerar jag att hamna i en situation där jag måste förklara mina definitioner av begreppen och att undersökningen styrs på ett olämpligt sätt (Esaiasson m.fl 2004:61, 67f; Kvale 1997:214f). Någon form av engagemang i kvinnofrågor är troligtvis nödvändigt för att kunna redogöra tydliga föreställningar och tankar kring ämnet.

4.3 Val av intervjupersoner

När det gäller kvalitativa studier så arbetar man *inte* med representativa urval eftersom ambitionen inte är att generalisera bortom just dem man intervjuar. *Strategiskt urval* innebär att man väljer ut fall som inte är representativa för populationen som helhet men genom att analytiskt generalisera resultaten till en teori lyfter man fram allmängiltiga aspekter (Esaiasson m.fl. 2004:178f). *Maximal variation* innebär att man inom den avgränsade gruppen anstränger sig för att intervjua människor med så olika erfarenheter som kan tänkas inverka på fenomenet ifråga. Det bör påpekas att det inte är individerna som är intressanta i sig utan de tanke-kategorier de kan bidra till att blottlägga (Esaiasson m.fl. 2004:187,287ff). Utifrån dessa krav har jag valt att göra ett urval med avseende på utbildning, religiös tillhörighet och ålder.

Utbildning. Graden av utbildning brukar ses som en socioekonomisk resurs som ofta påverkar synen till hur man förhåller sig och ser på olika fenomen (Esaiasson m.fl. 2004:285ff, 408). Enligt exempelvis Freedom House påverkas en kvinnans möjlighet att ta beslut om familjeplanering beroende på familjens nivå av utbildning, sociala position m.m. likväl som sociokulturella och sociopolitiska faktorer (Rassam 2005:11; Azzouni 2005:10f).

Religiös tillhörighet. Religionen har en komplex roll när det gäller exempelvis hedersrelaterat våld. Denna typ av våld och kvinnors underordning existerar i alla förekommande

religioner i området som exempelvis islam, kristendomen samt yezidismen (Amnesty 2003:2, AbelGani 2007:29ff). Jag har valt att i min uppsats definiera hedersrelaterat våld och kvinnors underordning som en kulturell företeelse och infattar därmed kvinnor från alla religiösa grupper i min undersökning.

Alder. Alder är likväl som utbildningsnivå vanliga variabler som används i olika samhällsvetenskapliga undersökningar (Esaiasson m.fl. 2004:285ff, 408). Yngre kvinnor tenderar att vara mer påpassade och riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld i större utsträckning än äldre kvinnor (Amnesty 2003:2f). Genom att använda mig av respondenter från kategorierna utbildning, religiös tillhörighet och ålder så hoppas jag kunna fånga in flera olika tankemönster kring erkännandet av kvinnor som fullvärdiga och jämställda individer i relation till en sociokulturell och offentlig kontext.

4.4 Intervjuerna

4.4.1 *Kontakten med intervjupersoner*

I och med att jag åkte till två länder under en begränsad tidsperiod valde jag att använda mig av *snöbollsmetoden*, som innebär att de respondenter man har pekar vidare på nya respondenter och så vidare (Esaiasson m.fl. 2004:212,286), för att få tag på respondenter som matchar mina urvalskriterier. Bakgrunden till att jag åkte till irakiska Kurdistan och de palestinska områdena var att jag och Maria Hagberg¹¹ fick pengar via Kvinnor för Fred för att åka dit för att skriva rapporter¹² om risk- och säkerhetssituationen i områdena. Maria gjorde även intervjuer för en bok hon skriver och jag för uppsatsen. Vi valde därför att undvika att intervjua samma personer för uppsats, bok och rapport. När vi åkte till irakiska Kurdistan hade Maria varit i förbindelse med kontakter hon hade. Därför hade vi redan några intervjuer inbokade när vi kom till irakiska Kurdistan och på plats fick vi hjälp av våra olika kontakter att hitta personer som matchade urvalskriterierna. I de palestinska områdena hade vi inga upparbetade kontakter utan tog kontakt med svenska konsulatet i Jerusalem som gav oss en kontaktlista över olika organisationer som arbetar med kvinnors rättigheter i området. Utifrån denna lista ringde vi sedan slumpmässigt till organisationer som matchade urvalskriterierna för uppsatsen och rapporterna. Vi blev också tipsade om andra organisationer av de vi intervjuade.

---

¹¹ Maria Hagberg har mångårig erfarenhet av att arbeta med hedersrelaterat våld i Sverige och har skrivit en bok "Vid 20 börjar den ruttna".

¹² Rapporterna heter *Risk och säkerhet för kvinnor i irakiska Kurdistan – en rapport genomförd i januari 2010* och *Risk och säkerhet för kvinnor i Israel/Palestina – en rapport genomförd i februari 2010*

Antalet personer som man bör intervjua är inte givet utan att det viktigaste är att uppnå *teoretisk mättnad*, vilket innebär att man tror sig ha fångat in alla de relevanta tanke-kategorier som finns i populationen samt att man inte tror sig kunna få någon ytterligare information genom att intervjua ytterligare en person (Esaiasson m.fl. 2004:187; Aspers 2007:187). Ett vanligt rekommenderat antal intervjuer ligger på 15 personer plus/minus 10. Litteraturen påpekar att det inte finns ett exakt antal utan att de personer som man slutligen väljer att intervjua är noggrant utvalda (Kvale 1997:98, Esaiasson m.fl. 2004:187,286f). Jag hade på förhand inget bestämt antal intervjuer men när det efter ett tag inte framkom någon ny information i väsentlig mening och att liknande åsikter återupprepades, upplevde jag att teoretisk mättnad infann sig. Det skedde i både irakiska Kurdistan och de palestinska områdena. I och med den oroliga säkerhetssituationen i de palestinska områdena genomförde jag tre stycken intervjuer (två i Haifa och en i Beersheba) i Israel innan vi åkte till Västbanken med palestinska kvinnor som är israeliska medborgare. Jag valde att plocka bort dessa tre intervjuer eftersom intervjupersonerna inte hade särskilt mycket att säga om demokratiseringsprocessen i de palestinska områdena. Jag upplevde att jag utan dem uppnådde en teoretisk mättnad med de intervjuer jag genomförde på Västbanken.

4.4.2 Intervjuguide

Den typ av intervjuer jag valde att använda mig av var av *semistrukturerade*, vilket innebär att man utifrån teorin tänkt ut en rad frågeområden som behandlas under intervjun och konkretiserat dem i ett antal frågor. En semistruktur innebär att man kan ställa precisa frågor och i viss mån styra samtalen samtidigt som det finns utrymme för respondentens egna tankar (Kvale 1997:121ff). Forskningen kring demokratiseringsprocesserna i Mellanöstern är bristfällig utifrån ett kvinnoperspektiv varav jag i huvudsak arbetat induktivt med ett öppet förhållningssätt. Jag är dock inte helt fri från forskningen eftersom jag har låtit den litteratur som finns kring genus i den privata (sociokulturella) sfären och den offentliga sfären vägleda mig i val av teman i intervjuguiden. Jag har också utgått från Frasers teorier om erkännande i form av att män och kvinnor erkänns samma möjligheter eller ej.

Det första temat var *allmän information* som syftade till att först öppna upp ett samtal, varför jag lät respondenterna prata om sina egna erfarenheter/eget engagemang. Det andra temat handlade om *tankar/syn på kultur* och avsåg att studera hur respondenterna ser på den sociokulturella sfären och på vilket sätt det påverkar vardagen och samhället för kvinnor. Temat undersökte på vilket sätt kvinnor upplevde att de hade samma möjligheter som män eller

inte men också vilka förväntningar som fanns på kvinnor i den sociokulturella kontexten. Det tredje temat *tanke/syn på demokratisering* handlade om hur respondenterna ser på en demokratiseringsprocess, på vilket sätt den påverkar deras fri- och rättigheter. Temat undersökte på vilket sätt kvinnor upplevde att demokratiseringen hade påverkat deras liv utanför hemmet och om de upplevde att de hade samma möjligheter som män eller inte i den offentliga kontexten. Jag valde att lägga temat kultur före demokratisering eftersom jag misstänkte att det förstnämnda påverkar på det sätt demokratiseringen utformas.

Inom varje tema valde jag att först ha mer öppna frågor för att öppna upp tankegångarna för respondenten och be dem beskriva fenomenet i mer allmänna ordalag. Därefter övergick jag till mer specifika frågor och möjligheten att fördjupa resonemanget. Jag avslutade intervjun med frågan *Finns det något mer du vill tillägga som jag inte tagit upp under intervjun?* för att uttömma alla möjligheter till fullo och ge respondenten möjlighet att komma till tals (Kvale 1997:120). Därtill intervjuade jag kvinnor från andra kulturer än min egen, vilket Kvale varnar för genom att påpeka att andra normer kan gälla för samspelet med främlingar i fråga om initiativ, direkthet, öppenhet med mera (Kvale 1997:120). Därför var det viktigt att vissa frågor omformulerades och återupprepades för att kunna få fram alla tankegångar för att undvika kulturella missförstånd.

4.4.3 Intervjusituation och tolk

Intervjuerna med irak-kurdiska kvinnor ägde rum mellan den 16-24 januari och intervjuerna med de palestinska kvinnorna ägde rum mellan den 2-13 februari. Sammanlagt intervjuades 10 irak-kurdiska kvinnor och 8 palestinska kvinnor varav två av dessa gjordes tillsammans som en gruppintervju. Intervjuerna tog mellan 35 till 110 minuter och genomfördes på intervjupersonernas arbetsplats, i en gemensam möteslokal och en restaurang. Alla intervjuerna skedde i avskilda rum med mig, intervjupersonen och ibland tolk samt Maria Hagberg. I irakiska Kurdistan använde jag mig av två kvinnor som tolkar. De var förvisso inte utbildade tolkar men talade svenska och kurdiska (sorani) flytande. Vissa av intervjuerna genomförde jag själv på engelska. I de palestinska områdena genomförde jag intervjuerna själv på engelska. Jag upplevde att tolkarna översatte utan att lägga in värderingar eller komma med personliga inlägg. När jag intervjuade upprepade jag svaren om något verkade oklart till exempel: ”*Du anser alltså att... Är det korrekt uppfattat?*”. Detta för att försäkra mig om att essensen av intervjupersonens uppfattningar framkom (se Kvale 1997:134ff, Aspens 2007:142f). Jag lovade anonymitet för alla

intervjupersoner. Tolkarna fick också skriva under tystnadslöften (se bilaga angående anonymitetslöfte).

Jag följde Vetenskapsrådets rekommenderade forskningsetiska regler och informerade respondenterna vilken uppgift de har i projektet, att de kan träda ur projektet när som helst, att deras uppgifter behandlas konfidentiellt och kommer avrapporteras så att enskilda personer inte kan identifieras av utomstående (Vetenskapsrådet 2007:7ff; Kvale 1997:106ff,142f; Marshall&Rossman 2006:81ff). En person ville inte bli citerad men jag fick använda materialet. Det i sig är inte ett problem eftersom citaten är till för att belysa olika aspekter av fenomenet som studeras, vilket innebär att de enskilda personerna i sig inte viktiga utan att man utgår ifrån ett fenomen och kartlägger de olika aspekterna av detta fenomen i detalj (Esaiasson m.fl. 2004:298f; Yin 2007:185f).

4.5 Utskrifter

Intervjuerna har i samtliga fall spelats in på en digitalbandspelare och jag gjorde även stödanteckningar (Aspers 2007:149ff; Kvale 1997:148f). Jag valde att vara noggrann med pauser, hummande och skratt samt bakgrundsljud. När det gäller de citat som använts i själva resultatredovisningen har jag valt att redigera dessa lite så att de framstår mer sammanhängande och tagit bort hummanden, pauser och fyllnadsord som inte har någon egentlig betydelse. Det handlar om att redigera lite av respekt för intervjupersonen utan att förändra essensen (Kvale 1997:158). I och med att flera intervjuer är på engelska har jag valt att översätta dem till svenska men redigerat lite utan att förändra essensen. Totalt omfattade mitt transkriberade material 347 sidor. Jag har också, i mina citat i resultatredovisningen, tagit bort namnen på individer, organisationer och platser för att dölja identiteten hos mina respondenter (se Kvale 1997:158; Yin 2007:185f).

4.6 Analys

Jag har valt att utgå ifrån kartläggningsmetoden för att ge en rättvisande och heltäckande bild av intervjusvaren. Metoden innebär att man utgår ifrån ett fenomen och kartlägger de olika aspekterna av fenomenet i detalj. Det bör påpekas att kartläggningsmetoden till skillnad från idealtypsmetoden, som syftar till att fixera det typiska hos en företeelse, inte har något krav på att olika väsenstyper ska vara ömsesidigt uteslutande (Esaiasson m.fl. 2004:298f).

Jag valde att använda mig av marginalmetoden med papper och penna för att strukturera upp materialet. Det innebär att man har utskrivna papper ark med intervjuerna samt

ett kodschema. I kodschemat markerade jag olika koder med olika färger och tillämpade dessa sedan i marginalen på utskriften, vilket gör materialet mer överskådligt (Aspers 2007: 157ff, 172f; Marshall&Rossmann 2006:160f). Efter det sorterade jag ut olika citat som berörde erkännandet och började att systematiskt dela in dem i olika grupper utifrån förhållningssätt. Därefter fick jag fram ett ”träd” av citat på olika analytiska nivåer.

Det är inte enbart i samband med intervjusituationen som forskarens egna bedömningar är centrala utan även under analysen av materialet. Jag har därför haft som utgångspunkt att hela tiden fokusera på vad det som faktiskt sägs i citatet, det manifesta, och inte läsa mellan raderna, det latent, även om det är lätt hänt. I de fall där jag upplevt tveksamheter om det är en faktiskt eller tolkande nivå jag befinner mig på har jag skrivit i texten ”*jag tolkar detta som att..*”. Jag kommer att återge intervjupersonerna (IP) i form av i av kodnummer I följande form: IP1, IP2, IP3...IP18.¹³

5. Kartläggning av kvaliteter¹⁴

Kartläggningen visar på olika nyanser som finns i materialet och olika sätt att tänka kring kvinnor och erkännandet som jämställd individ i en sociokulturell och offentlig kontext. Det som jag tolkat som de mest djupgående skillnaderna i materialet är om respondenterna upplever *kvinnor som erkända som jämställda* eller *brist på erkännande av kvinnor som jämställda*. Detta utgör kartläggningens huvudkategorier och är uppdelat i två avsnitt; ett om den sociokulturella kontexten och ett om den offentliga kontexten. I respektive avsnitt presenteras först resultatet för *kvinnorna i irakiska Kurdistan* och sedan *kvinnorna i de palestinska områdena*. Därefter görs en *jämförelse mellan irakiska Kurdistan och de palestinska områdena* under respektive avsnitt. De uppfattningar som ligger under kvinnor som erkända som jämställda, bygger på respondenternas egna uppfattningar av hur det ser ut för dem själva eller andra kvinnor i samhället. De tankesätt om berör bristen på erkännande av kvinnor som jämställda refererar till det som respondenterna uppfattar vart bristen på erkännande kommer ifrån eller ligger i.

Huvudkategorierna är sedan indelade i underkategorier som jag valt att benämna som *jämställd i kulturen* och *jämställd individ i familjen* avseende kvinnor som erkända som jämställda i den sociokulturella kontexten. När det gäller bristen på erkännande av kvinnor som jämställda i

---

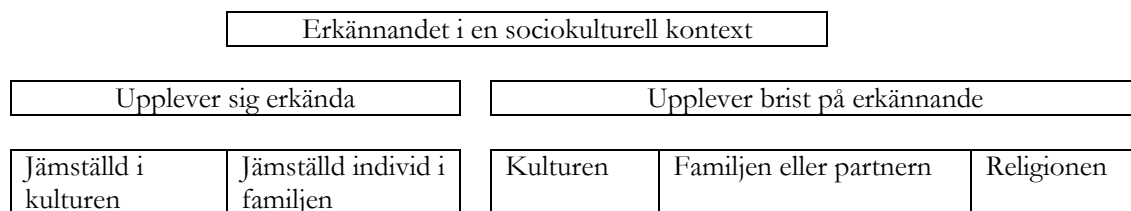
¹³ I Appendix 2. och 2.4 finns en förteckning av intervjupersoners respektive egenskaper.

¹⁴ Det bör förtydligas att intervjupersonerna är respondenter och inte informanter. Jag har inte gjort någon faktagranskning av de uppgifter som framförs eftersom det är respondenternas egna upplevelse som står i centrum.

den sociokulturella kontexten har jag valt att benämna underkategorierna *kulturen, familjen eller partnern, religionen*. I den offentliga kontexten¹⁵ har jag valt att benämna underkategorierna som *ytttrandefrihet och rörelsefrihet, utbildning och arbete, politik och offentliga institutioner, lagar och rättsväsende* avseende kvinnor som erkända jämställda i den offentliga kontexten. När det gäller bristen på erkännande av kvinnor som jämställda i den offentliga kontexten har jag valt att benämna underkategorierna *politik och offentliga institutioner, lagar och rättsväsende, kultur, religion*. Jag har försökt dela upp underkategorierna så att de ligger relativt nära de faktiska resonemangen och exemplifierat detta i typcit¹⁶. Resultaten kommer att presenteras i ett avsnitt i taget, en schemahalva i taget (se hela kartläggningsträdet i sin helhet i Appendix 4).

5.1 Kvinnor i en sociokulturell kontext

5.1.1 Kvinnor i irakiska Kurdistan

5.1.1.1 Kvinnor erkända som jämställda samhällsmedlemmar

- **Jämställd i kulturen**

Personer som företräder denna tankedimension betraktar jämställdhet i kulturen som att män och kvinnor har samma möjligheter men även att det finns en rättvis behandling könen emellan. För IP2 är det rättvisa som står i fokus men även ökade möjligheter för kvinnor:

¹⁵ Kategorierna bygger på de kategorier som utkristalliserade sig själva utifrån intervjupersonernas svar men också på etablerade inledningar inom den litteratur som behandlar kvinnors deltagande i länder i demokratiseringsprocesser eller länder som är demokratier. Se Waylen (2007), Stokes (2005) m.fl.

¹⁶ Det är inte alltid helt självklart alla gånger med gränsdragningen för citat huruvida de bör höra till den ena eller andra kategorin. Exempelvis i följande citat benämns både religion och kultur: *Det är så många saker som är mixade i vår kultur. (--)* Om de verkligen förstod det (Islam) rätt skulle aldrig några flickor bli dödade. (IP6). Citatet är taget från en kontext där intervjupersonen diskuterar religion varav jag valt att kategorisera det under religion även om det berör kultur eftersom det är där intervjupersonen lagt tyngdpunkten på sitt resonemang (se *brist på erkännande av kvinnor i en sociokulturell kontext*, irakiska Kurdistan).

*Det är rättvist mellan kvinnor och män. Kvinnor fick inte göra så mycket saker och hade inga möjligheter (---)
Nu har de (kvinnorna) mycket mer möjligheter än förr. (IP2)*

Citatet visar på att intervjupersonen upplever att det är bättre nu jämfört med den tidigare situationen. Det bör påpekas att det per automatik inte innebär att det råder jämställdhet mellan könen utan att man känner sig *mer* jämställd än tidigare. IP6 visar på ett liknande resonemang kring frågan om män och kvinnor har samma möjligheter i samhället.

Absolut och på olika sätt ja och inom arbetssektorn kan jag säga ja med säkerhet. (IP6)

IP6 belyser att kvinnor har fler möjligheter även som de kan se lite olika ut men arbetssektorn är ett område där intervjupersonen upplever att kvinnor och män har precis samma möjligheter. Det innebär inte att det inte kan tänkas finnas problem med erkännandet utan att det är möjligt.

- **Jämställd individ i familjen**

I denna dimension läggs fokus på den minsta beståndsdel av samhället nämligen individen och dess relation till familjen. Tyngdpunkten läggs på en individbaserad nivå där det är individen själv som väljer sin roll i samhället snarare än att samhälleliga normer styr individens rörelseutrymme. Detta är något som kan ses i IP1:s resonemang:

Det beror på personen själv och dens familj. Vissa personer gör allt själva och jobbar som jag. Jag går ut, jobbar och lagar mat. (IP1)

Det är inte det sociokulturella sammanhanget som sätter normen utan individen själv i första hand. Män och kvinnor bestämmer själva vilka möjligheter de kan och vill ha. IP8 visar i sitt resonemang att det inte varit helt problemfritt:

Det är inte möjligt för alla men för mig. Jag fick kämpa för att det skulle bli så. (IP8)

Citatet visar på ett resonemang som mer väger in den sociokulturella kontext kvinnorna lever i. Det tycks gå att ändra på saker, men inte för alla kvinnor och för dem som det är möjligt kan det innebära någon form av kamp. Att få samma chanser som män tycks inte gå helt utan strid men heller inte omöjlig. Det är dock en kamp som inte tycks vara möjlig för alla kvinnor.

Sammanfattningsvis kan man se att det finns två inriktningar hos dem som anser att kvinnor och män är jämställda i form av att de har samma möjligheter och att rättvisa råder könen emellan. Enligt den ena inriktningen anser man sig vara jämställd, och därmed erkänd, inom den sociokulturella kontexten som helhet. I den andra inriktningen är individen själv som väljer sin roll i samhället snarare än att samhälleliga normer styr individen och det viktigaste erkännandet kommer från familjen. Det innebär att man kan uppleva sig själv som erkänd även om man inte alltid anser att andra kvinnor är erkända som jämställda i den sociokulturella sfären, då främst på grund av familjen.

5.1.1.2 Brist på erkännande av kvinnor som jämställda samhällsmedlemmar

- **Kulturen**

När det gäller betrakta kulturen som orsak till brist på erkännande så finns det flera aspekter på vilket sätt denna begränsar kvinnor i sin vardag. Dessa begränsningar som kvinnor upplever är något som IP5 beskriver:

I vår kultur ska kvinnor stanna hemma, passa upp på männen i fall de är hennes man, far eller bror. Städa huset, ta hand om barnen. Kvinnorna lyder männen (---) Det är kvinnors jobb och ansvar medan män ska gå ut och tjäna pengar för att försörja familjen. (IP5)

IP5:s resonemang visar på tydliga (klassiska) könsindelningar där hemmets vrå, det privata, är där kvinnorna främst huserar medan männen går ut i den offentliga världen och arbetar. Männen ansvarar för försörjningen och kvinnorna för hemmet. Kvinnorna ska också underordna sig mannen för att tillskrivas värdet som en ”bra kvinna” värd respekt i det sociokulturella sammanhanget. Männen tillskrivs ett större värde som självständiga individer medan kvinnorna är beroende av männen. Begreppet heder är också något som är närvarande och IP1 lyfter vad det rent praktiskt innebär med hedersbegreppet:

Om en tjej rymmer med en kille så måste familjen gifta bort henne med killen eller mörda henne. (---) Kvinnor måste vara mer rädda. Det är mer skamfullt för kvinnor som begår hedersbrott. (---) Den synen påverkar att man (som kvinna) inte kan göra allt. Man kan inte göra alla typer av jobb och så på grund av kulturen. (---) En kvinna kan inte gå ut i natten men en man kan det. (IP1)

Män och kvinnors möjligheter tycks vara olika. Män verkar ha en mer obegränsad frihet jämfört med kvinnor som framstår som betydligt mer kontrollerade och begränsade i sin livssituation på daglig basis. Kvinnor riskerar att bli dödade på grund av heder, vilket gör att de begränsas i sin rörelsefrihet men också i sina yrkesval. Jag tolkar detta som en brist på erkännande från männens sida men också att det kvinnan gör kan påverka familjens position i den sociokulturella dimensionen eftersom det är familjen som förväntas hantera kvinnans brott mot hedern.

- **Familjen eller partnern¹⁷**

I denna dimension framstår den innersta cirkeln runt kvinnan, i form av partnern eller familjen, som de/den som inte erkänner henne som en jämställd individ med rätt att ta egna beslut och göra egna livsval. Enligt IP7 är det bildningsnivån hos familjen som avgör vilka val en kvinna kan göra avseende rörelsefrihet, val, utbildning och arbete:

Om familjen har en hög kunskapsnivå så låter de tjejerna gå ut och att ha sina egna val, sina egna viljor när det gäller utbildning och jobb. Men är familjens kunskap låg så blir kvinnorna nedtryckta av männen. (IP7)

Familjens kunskapsnivå blir den ribba som reglerar kvinnornas möjligheter i den sociokulturella kontexten. Kvinnornas val och frihet beror helt enkelt på familjens utbildning. Familjer med en högre utbildningsnivå ger kvinnorna fler möjligheter till studier, arbete och valfrihet än de familjer där utbildningsnivån är lägre. I andra fall så stannar det inte bara vid kritik från familjemedlemmar när man gjort oönskade val i livet utan kan leda till fysisk bestraffning:

I vissa familjer, men inte alla, händer det att om man inte gör det som förväntas av en att dem blir våldsamma mot en, genom att slå (IP4).

IP4 visar i sitt resonemang vad som kan ske om kvinnan väljer att inte följa de sociokulturella normer som finns. Våldet blir i vissa familjer den yttersta formen av kontroll om man väljer att gå sin egen väg. Om man inte gör det som förväntas av en riskerar man att få betala ett fysiskt pris som kvinna. Det är dock beroende på familjen om detta sker eller ej.

---

¹⁷ Man kan självklart ställa sig frågan – vad påverkar vad? Påverkar kulturen familjerna eller familjerna kulturen? Jag har valt att utgå från det intervjupersonerna lagt tyngdpunkten och vad de betonat i denna indelning. Det finns inte några vattentäta skott mellan några av dimensionerna utan är ett teoretiskt försök att försöka strukturera upp olika tankedimensioner av erkännandet eller brist på erkännandet.

- **Religionen**

En annan dimension, som riskerar att begränsa kvinnor och inte ge dem möjligheten att bli erkända fullt ut i den sociokulturella kontexten, är religion som oundvikligen alltid är en komplex fråga. IP9 lyfter fram den starka roll som religionen har i regionen:

Människor gör kulturen. Kultur kan förändras om regeringen vill. Om riksdagen vill. Det om är problemet i Mellanöstern. Jag säger att de religiösa ledarna kan påverka samhället mer än politiska ledare eller en författare.(- --). Islam dominerar i Mellanöstern och Kurdistan också. (IP9)

Religionen tycks vara mer svårföränderlig än kulturen och politiken. De religiösa ledarna har mer inflytande än de (demokratiskt valda) politiska ledarna. Religionen blir därför en stark maktfaktor som har stora påtryckningsmöjligheter i samhället, mer än både kultur och politiska ledare. IP10 lyfter fram att det inte bara är en religion som förtrycker kvinnorna utan det är flera:

Kyrkan och islam förtrycker kvinnor. (IP10)

Båda religionerna bidrar till att förtrycka och begränsa kvinnors situation, enligt intervjupersonen. IP6 å sin sida framhåller att det inte är religionen det är fel på utan tolkningen när det gäller exempelvis hedersmord:

För att kunna döda (hedersmord) med stöd av religionen finns det väldigt hårda villkor. (---) Ibland blir hon dödad bara för att hon pratade med en pojke. (---) Det är så många saker som är mixade i vår kultur. (--) Om de verkligen förstod det (Islam) rätt skulle aldrig några flickor bli dödade. (IP6)

Intervjupersonen medger att man kan finna stöd för döda men om religionen tolkades rätt så skulle man i praktiken inte kunna hänvisa till den för att döda i hederns namn. Religionen blir en ursäkt, och indirekt feltolkad, för att kunna döda kvinnor på godtyckliga grunder. Det tycks finnas element i religionen som går att misstolka men IP6 betonar att religionen mixas med kulturen varigenom den felaktiga tolkningen tycks uppstå.

Sammanfattningsvis kan man säga att de olika tankedimensionerna har gemensamt att heder betonas som en orsak till bristen på erkännande. Hedern innebär att kvinnors kroppar inte tillhör dem själva utan familjen/mannen, vilket i sin tur påverkar kvinnors rörelsefrihet, valfrihet,

möjligheter till utbildning och arbete. Kulturen, familjen/partnern och religionen samspelar på olika sätt för att kontrollera kvinnan där det fysiska våldet kan ses som den yttersta kontrollen. Skillnaden mellan de tre olika tankedimensionerna är var de lägger tyngdpunkten. En del menar att det är kulturen som genomsyrar den sociokulturella kontexten och skapar begränsningar medan andra menar att det är svårt att prata om en kulturell dimension eftersom den bygger på olika familjer som sinsemellan agerar olika. Andra anser att religion är den största källan till brist på erkännande i och med sin auktoritära makt i området. De tre olika dimensionerna leder till att kvinnors möjligheter begränsas och till en brist på erkännande av dem som jämställda individer i relation till männen.

5.1.2 Kvinnor i de palestinska områdena

5.1.2.1 Kvinnor erkända som jämställda samhällsmedlemmar

- **Jämställd i kulturen**

Personer som företräder denna tankedimension betraktar jämställdhet i kulturen som att män och kvinnor har samma möjligheter men även att det finns en rättvis behandling könen emellan. För IP15 är det uppmuntran av kvinnor och att flera organisationer arbetar med kvinnors rättigheter som möjliggjort ökade möjligheter för kvinnor:

Kvinnor uppmuntras nu. Jag menar det finns flera organisationer som arbetar med kvinnors rättigheter nu i Palestina. Vid universitetet är de flesta av studenterna kvinnor, inte män. (IP15).

Citatet visar att intervjupersonen upplever att det är bättre nu jämfört med den tidigare situationen. Det bör påpekas att det per automatik inte innebär att det råder jämställdhet mellan könen utan att man känner sig *mer* jämställd än tidigare. IP15 belyser att fler kvinnor än män nuförtiden skaffar universitetsutbildning, vilket kan tyda på ett större sociokulturellt erkännande. IP17 upplever att kvinnor och män har samma möjligheter:

Jag tycker i dag att kvinnor är jämställda med männen för det mannen kan göra, kan kvinnan också. (IP17)

Intervjupersonen kopplar samman kvinnors möjligheter och potential med jämställdhet. Enligt IP17 så är män och kvinnor jämställda i hennes sociokulturella värld. Det innebär inte att det inte finns problem med ett erkännande utan att det är möjligt.

- **Jämställd individ i familjen**

I denna dimension läggs ofta fokus på den minsta beståndsdel av samhället, nämligen individen och dess relation till familjen. Tyngdpunkten läggs på en individbaserad nivå där det är individen själv väljer sin roll i samhället snarare än att samhällliga normer styr individens rörelseutrymme. Detta kan ses i IP14:s resonemang:

Att vara kvinna i Palestina är för mig inga problem. Jag var lycklig nog att bli uppfostrad i en familj där vi var fyra döttrar och en son. (---) Min pappa var så stolt över oss. (IP14)

Det är inte det sociokulturella sammanhanget som sätter normen utan individen själv i första hand. Män och kvinnor bestämmer själva vilka möjligheter de kan och vill ha. Familjens syn verkar vara det som påverkar mest snarare än det omgivande samhället.

Sammanfattningsvis kan man se att det finns två inriktningar hos dem som anser att kvinnor och män är jämställda i avseendet att de har samma möjligheter och att rättvisa råder könen emellan. Enligt den ena inriktningen anser man sig vara jämställd, och därmed erkänd, inom den sociokulturella kontexten som helhet. I den andra inriktningen är individen själv som väljer sin roll i samhället snarare än att samhällliga normer styr individen och det viktigaste erkännandet kommer från familjen. Det innebär att man kan uppleva sig själv som erkänd även om man inte alltid anser att andra kvinnor är erkända som jämställda i den sociokulturella sfären, då främst på grund av familjen.

5.1.2.2 Brist på erkännande av kvinnor som jämställda samhällsmedlemmar

- **Kulturen**

När det gäller betrakta kulturen som orsak till brist på erkännande så finns det flera aspekter på vilket sätt denna begränsar kvinnor i sin vardag. Exempelvis IP16 lyfter de förväntningar som finns på kvinnor i relation till kulturen:

Man ska bevara familjens kultur. Du ska lyda de regler och lagar som finns i sambället. De informella samhällsreglerna och vanorna som helhet och specifikt familjens. Man ska skydda mannens rykte genom att inte begå fel enligt sambället. (---) Det förväntas också att vi arbetar, vi stödjer familjen ekonomiskt likväl. Sambället förväntar sig att vi ska ha barn hela tiden eftersom barn är en viktig resurs för familjen. (---) Jag anser det vara ett klansambälle, en klanmentalitet. (IP16)

Kvinnans roll är att bevara kulturen trots att den innebär begränsningar för henne. Det är viktigt att följa både de sociokulturella normerna likväl som familjens egna (som ofta är en del av de sociokulturella normerna). Mannens rykte är viktigt och kvinnan spelar en viktig roll att bevara det genom att inte bryta mot de informella reglerna eller vanorna. Kvinnan ska bidra ekonomiskt samtidigt som det är uteslutet att inte ha barn. Enligt IP16 är det en klanmentalitet där barnen anses vara en viktig beståndsdel och resurs i klanen; man är en del av ett kollektiv snarare än en individ. Kvinnan får vissa möjligheter men de är begränsade i relation till de förpliktelser hon har gentemot familjen, enligt den sociokulturella kontexten. IP16 å sin sida lyfter fram den tyngdpunkt som läggs vid kvinnans sexualitet:

Man måste vara oskuld när man gifter sig. Om man inte är det kan man bli dödad. Man kan bli frånskild och stigmatiserad av hela sambället. (IP16)

Kvinnan måste vara sexuellt oerfaren annars riskerar hon att bli dödad eller frånskild, vilket innebär en stigmatisering i den sociokulturella kontexten. Kvinnans sexuella erfarenhet tycks vara starkt förknippad med hennes status i den sociokulturella kontexten. Jag tolkar att det kan finnas en viss rädsla hos kvinnorna att bryta de kulturella normerna eftersom straffet är så hårt.

- **Familjen eller partnern**

I denna dimension framstår den innersta cirkeln runt kvinnan, i form av partnern eller familjen, som den som inte erkänner henne som en jämställd individ med rätt att ta egna beslut och göra egna livsval. Den manliga auktoriteten tycks vara viktig och kvinnor underordnas denna.

Konsekvenserna av brist på lydnad kan bli följande:

I vissa familjer använder man våld mot henne. För hon måste lyssna till vad de säger till henne hela tiden. Inte arbeta. Hoppa av utbildningen. (IP17)

Citatet visar på att kvinnor måste lyda i första hand och de som väljer att inte göra det riskerar att bli fysiskt bestraffade. Kvinnan är inte fri att göra sina livsval utan att det är sanktionerat av familjen. Det gör att hon blir starkt begränsad i sina möjligheter och heller inte erkänd som en jämställd individ med männen i hennes familj. Citatet indikerar också att det finns skillnader mellan olika familjer, förekomsten av våld varierar mellan familjerna. Hedern är en viktig dimension för familjen, vilket IP15 lyfter fram:

Om jag inte gifter mig eller bestämmer med vem jag ska gifta mig är det lättare (i städerna). (---)I byarna där det är fattigt. Jag menar där det finns fattiga människor så är de mer sammankopplade med religion, med traditioner och de är mer rädda om sin heder. Det är deras allt. Det är det enda de har men om där man har utbildning och pengar är det lättare. (IP15)

Enligt intervjupersonen är fattigdom en bidragande orsak till att heder i kombination med tradition och religion. Hedern blir det viktigaste eftersom det är det enda byborna har. Därför blir det viktigare att upprätthålla traditionen i byarna. Bristen på utbildning och ekonomiska resurser bidrar till att traditionerna vidmakthålls, vilket innebär begränsningar av kvinnors möjligheter att göra egna livsval. Enligt IP15 är skillnaden mellan städerna och byarna av betydelse när det gäller kvinnors olika möjligheter att exempelvis ingå eller avsluta äktenskap.

- **Religionen**

En annan dimension, som riskerar att begränsa kvinnor och inte ge dem möjligheten att bli erkända fullt ut i den sociokulturella kontexten, är religion som oundvikligen alltid är en komplex fråga. Enligt IP15 så samspelar religionens syn med kulturens syn:

Hedern kommer mer från kulturen och på den islamiska sidan är det också mer religiöst. Det står mycket om det i Koranen. (---) På den kristna sidan finns det också med att vara jungfru (oskuld). (IP15)

Intervjupersonen lyfter fram att hedern är ett kulturellt fenomen men som tycks få stöd från båda religionerna. Synen på vikten av att vara oskuld för kvinnor finns på båda sidorna, men det tycks vara kulturen som är den starkaste drivmotorn avseende hedern. Jag tolkar det som att religionen är ett stöd men inte den drivande faktorn i frågan om hedern. IP18 är inne på samma resonemang och menar att det är en tolkningsfråga:

Islam är bättre för kvinnor. Det ger henne rättigheter (---) men folk följer hellre vanor än Islam. (IP18)

Enligt intervjupersonen är religionen i sig bra för kvinnor. Problematiken tycks vara tolkningen där religionen inte står fri från vanorna. Därtill finns det schismer religionerna emellan:

Kvinnor som gifter sig med människor från andra religioner blir stigmatiserade. (---) De blir stigmatiserade av andra och speciellt religiösa ledare och politiska ledare. (IP16)

Religionen tycks vara en stark maktfaktor som påverkar kvinnor i deras val och där konsekvenserna av dessa val kan innebära social utstötning i den sociokulturella kontexten. Religionen tycks därmed ha en starkt begränsande effekt på kvinnors livsval om de inte följer den vedertagna normen det vill säga att man gifter sig med en person från samma religion. Religionen blir en stark maktfaktor med stor påtryckningsmöjlighet i samhället i kombination med de politiska ledarna.

Sammanfattningsvis kan man säga de olika tankedimensionerna har gemensamt att heder betonas som en orsak till bristen på erkännande. Hedern innebär att kvinnors kroppar inte tillhör dem själva utan familjen/mannen, vilket i sin tur påverkar kvinnors rörelsefrihet, valfrihet, möjligheter till utbildning och arbete. Kulturen, familjen/partnern och religionen samspelar på olika sätt för att kontrollera kvinnan och det fysiska våldet är den yttersta kontrollen. Skillnaden mellan de tre olika tankedimensionerna är var de lägger tyngdpunkten. En del menar att det är kulturen som genomsyrar den sociokulturella kontexten och skapar begränsningar medan andra menar att det är svårt att prata om en kulturell dimension eftersom den bygger på olika familjer som sinsemellan agerar olika. Slutligen anser vissa att religion är den största källan till brist på erkännande i och med sin auktoritära makt i området, som starkt begränsar exempelvis kvinnors val av partner. De tre olika dimensionerna leder till att kvinnors möjligheter begränsas och till en brist på erkännande av dem som jämställda individer i relation till männen.

5.1.3 En jämförelse mellan irakiska Kurdistan och de palestinska områdena

Det tycks finnas ganska få skillnader mellan irakiska Kurdistan och de palestinska områdena. De båda områdena följer ganska tydliga mönster kring vad som förväntas av kvinnor i en sociokulturell kontext; de ska vara biologiska och ideologiska reproducerare i det etniska (patriarkala) kollektivet. Därtill symboliserar kvinnorna det kulturella arvet och anses bära på

kollektivets ära/heder. Deras värde och roll är i första hand relaterade till familjen som en samhällelig institution där de är en del av ett kollektiv snarare än enskilda individer. Enligt en del tankedimensioner är kvinnor erkända som jämställda samhällsmedlemmar i kulturen som helhet, alternativt ser erkännandet olika ut eftersom det i första hand beror på familjen om man blir erkänd i den sociokulturella sfären eller ej. Här finns en liten skillnad mellan irakiska Kurdistan och de palestinska områdena. I tankedimensionen ”Jämställd i kulturen” tycks upplevelsen vara starkare att man är (nästintill) helt jämställd i irakiska Kurdistan än de palestinska områdena där fokus ligger mer på att man är mer eller mindre jämställd. I tankedimensionen ”Jämställd individ i familjen” finns det i princip inga skillnader mellan områdena.

Bland dem som menar att män och kvinnor inte är jämställda med varandra och att det därmed finns en brist på erkännande, så anser man att rötterna finns i kulturen, traditionen, familjen/partnern eller religionen. I de två förstnämnda liknar svaren till största del varandra i irakiska Kurdistan och de palestinska områdena. Skillnaden är att intervjupersonerna i de palestinska områdena betonar att det finns skillnader mellan byarna och städerna, vilket intervjupersonerna i irakiska Kurdistan inte nämner på samma sätt. Det betyder inte att skillnaderna inte finns utan att de kanske inte ansetts lika relevanta som i den palestinska kontexten. Religionen spelar en stark roll i den sociokulturella kontexten, men det finns skillnader i vad som benämns som blandäktenskap mellan religionerna. I den palestinska kontexten framgår att det är något som starkt motarbetas av de religiösa och politiska ledarna, men det framgår inte om problematiken finns i den irakisk-kurdiska kontexten. Det kan bero på att det intervjuats fler kristna i de palestinska områdena eller att det inte är ett lika utbrett problem i de irakisk-kurdiska områdena.

5.2 Kvinnor i en offentlig kontext

Erkännandet i den offentliga kontexten			
Upplever sig erkänd		Brist på erkännande	
Yttrandefrihet och rörelsefrihet	Utbildning och arbete	Politik och offentliga institutioner	Lagar och rättsväsende
		Politik och offentliga institutioner	Lagar och rättsväsende
		Kultur	Religion

5.2.1 Kvinnor i irakiska Kurdistan

5.2.1.1 Kvinnor erkända som jämställda samhällsmedborgare

- **Yttrandefrihet och rörelsefrihet**

I denna dimension läggs ofta på kvinnors möjligheter att kunna uttrycka sig mer fritt men även på att deras rörelsefrihet har blivit bättre de senaste åren jämfört med under Saddam Husseins regim. Detta är något som framgår i IP1:s resonemang:

Klart det har blivit bättre. Innan 2003 var man jätterädd för att gå ut som kvinna men nu kan jag komma hem kl. 22 på kvällen utan att vara rädd (---) Man blev våldtagen, man blev misshandlad (av Saddams soldater) men nu behöver man inte vara rädd längre. (IP1)

Citatet visar på en tidigare rädsla att röra sig och riskera fysiskt våld i form av våldtäkt och/eller misshandel som har varit påtaglig för intervjupersonen. IP1 upplever sin rörelsefrihet i den offentliga kontexten avsevärt bättre nu än tidigare. Möjligheter att kunna prata offentligt har också förbättrats:

Kvinnor debatterar sina rättigheter på TV nu. Det finns många kanaler som har program som berör kvinnosaken och frihet.(---) Men för några år sedan kunde bara fyra- fem kvinnor göra det. (IP9)

Möjligheten att kunna debattera i det offentliga rummet, i form av television som medium, tycks ha ökat för kvinnorna. Fler kvinnor deltar nu i dessa forum än tidigare och debatterar sina rättigheter. Det tycks finnas bättre och fler möjligheter för kvinnor att kunna komma till tals i det

offentliga rummet i och med det ökade kanalutbudet. Det är i dag fler kvinnor som sätter agendan i kvinnofrågor än tidigare då det bara var ett fåtal.

- **Utbildning och arbete**

När det gäller avseendena utbildning och arbete så upplevs det en förbättring och ökade möjligheter på båda områdena. Exempelvis IP9 lyfter fram att den ökande andelen av flickor vid universitetet:

Det finns fler flickor än pojkar som studerar vid universitetet. (IP9)

Flickorna ges mer möjligheter numer och intervjupersonen upplever att dessa till och med är större i sitt antal när det gäller den högre utbildningen. Det kan tolkas som ett framsteg där flickor ges större möjligheter till att välja sin framtid. Därtill tycks andelen som bedriver någon form av egen affärsverksamhet ha ökat:

På marknaden finns kvinnor som har egen affär. Ja, det är många kvinnor som kör bil, så var det inte förut. Och många som har sitt egna kontor. (---) De har friheten att resa. (IP10)

Enligt IP10 så har fler kvinnor bättre möjligheter att driva sin egen ekonomiska verksamhet och därmed försörja sig. Deras rörelsefrihet är bättre i och med att de får köra bil och kan därmed ta sig vart de vill. De har också möjlighet att resa. IP6 lyfter fram vad det innebär när kvinnor får möjligheten att arbeta utanför hemmets väggar:

Jag har sett många flickor som arbetar utanför hemmet och de har fått en form av självständighet. De har haft flera relationer och det är inga problem med deras familjer och de har gift sig utan problem. (IP6).

Det egna arbetet blir en möjlighet till större självständighet. Det påverkar möjligheterna att själva välja partner och därtill ha flera utan att det påverkar deras chanser att kunna få gifta sig. Det ekonomiska oberoendet tycks ge flickorna en starkare position gentemot familjen, vilket i sin tur ger fler möjligheter till olika livsval.

- **Politik och offentliga institutioner**

Tankedimensionen politik och offentliga institutioner visar på en ökat deltagande av kvinnor, vilket i sig ger dem mer möjligheter. Enligt IP2 har kvinnors ökade närvaro i politiken möblerat om den politiska kartan:

När det gäller politik så lyssnar man lika mycket på kvinnor som män och det är jättebra att kvinnor har gått in i politiken nu på sistone. (IP2)

I och med att kvinnor har blivit mer aktiva politiska aktörer så har deras inflytande ökat. Enligt intervjupersonen har kvinnorna lika mycket att säga till som männen och blir även lyssnade på. Denna förbättring är något som IP10 ställer sig bakom:

Det skedde en förbättring efter 2003. Kvinnor finns i parlamentet och enligt lagen ska det finnas 30 procent kvinnor i parlamentet men det är 33 kvinnliga ledamöter i parlamentet och i regeringen finns det en kvinna nu. (IP10)

Det verkar som det finns en kvoteringslag som syftar till att öka andelen kvinnor i den beslutsfattande församlingen. Därtill finns det en minister som är kvinna. Jag tolkar att de ökade möjligheterna för kvinnor att finnas i det politiska livet bidragit till den förbättring som intervjupersonen talar om. Finns det fler kvinnor i de beslutsfattande församlingarna innebär det rimligtvis att kvinnofrågor uppmärksammas mer men även att nya förebilder skapas.

- **Lagar och rättsväsende**

I denna tankedimension lyfts det fram att rättsväsendet har börjat ta ett större och mer övergripande ansvar för kvinnors rättstatus. IP5 lyfter fram en av de ändringar som gjorts i lagen som inneburit att kvinnors säkerhet har stärkts:

När en man dödar sin fru på grund av otrobet, på grund av hedern, var straffet reducerat jämfört med om han dödade en man eller annan person. (---) Nu finns det ett tillägg i lagen. Denna artikel menar på att det är mord. Det ingen ursäkt för män att döda kvinnor i hederns namn. (IP5)

Enligt intervjupersonen finns det numer inga strafflindringar i lagen på grund av heder. Män kan inte längre använda heder som en ursäkt för att döda kvinnor utan det är likställt med vanligt

mord. Det framstår som att kvinnorna har kommit närmre en jämställd rättsstatus i relation till männen.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att de olika tankekategorierna visar på ett ökat erkännande av kvinnor i relation till männen. Den allmänna situationen tycks vara bättre och inkludera mer möjligheter för kvinnor när det exempelvis gäller utbildning och arbete. Det ger i sin tur bättre möjligheter till att vara ekonomiskt obunden och därmed kunna påverka sina livsval i större utsträckning. Kvinnors yttrandefrihet är större i dag likväl som rörelsefriheten. De är inte lika rädda för att röra sig i den offentliga sfären. Deras inflytande har ökat avseende politik och offentliga institutioner i och med att en tredjedel av parlamentsledamöterna måste vara kvinnor. Lagarna har också förbättrat kvinnors rättstatus.

5.2.1.2 Brist på erkännande av kvinnor som jämställda samhällsmedborgare

- **Politik och offentliga institutioner**

När det gäller betrakta politiken och de offentliga institutionerna som orsak till brist på erkännande så finns det flera aspekter som sätter käppar i hjulet för kvinnorna. Exempelvis förhåller sig IP8 kritisk till vilka kvinnor som släpps fram i politiken och på vilka grunder:

Vi har bara en kvinna i regeringen och det är för hon är släkt med en i regeringen. Inte för att hon är kvalificerad. Vi har tjugo ministrar och bara en är kvinna. (IP8).

Enligt intervjupersonen är den enda kvinnan i regeringen där på grund av sitt släktskap med en annan regeringsmedlem snarare än egna kvalifikationer. Jag tolkar att intervjupersonen menar att ministerns närvaro tycks vara ett spel för gallerierna för att visa upp en kvinna i regeringen snarare än en genuin önskan att öka kvinnors politiska deltagande och föra fram kvinnofrågor. IP8 fortsätter med sitt resonemang:

Den demokratiska processen är inte en riktig process utan deltagande av kvinnor. Vi har inte deltagande för kvinnor, speciellt i den politiska processen. (---) Skulle det socialistiska vara ett feministiskt parti?. (IP8)

Intervjupersonen verkar finna den demokratiska processen som ett spel för gallerierna eftersom kvinnorna inte tycks vara så närvarande som de borde. Därtill ifrågasätter intervjupersonen om

partierna överhuvudtaget arbetar seriöst med kvinnofrågor och kvinnors rättigheter. Kvinnorna verkar vara långt ifrån ett fullvärdigt deltagande i politiken och de offentliga institutionerna och är därmed inte erkända som politiskt jämställda.

- **Lagar och rättsväsende**

I denna dimension av brist på erkännande så lyfter intervjupersonerna fram problematiken med lagstiftningen och implementeringen av denna i rättsväsendet. Exempelvis IP5 belyser att det juridiska systemet inte är självständigt gentemot det politiska, vilket får konsekvenser för de nystiftade lagarna som likställer hedersmord med vanligt mord:

Men beroende på domaren eller polisen är de (lagarna) inte implementerade särskilt väl. Det (juridiska systemet) är inte självständigt eftersom de som dödar kvinnorna hittar ett sätt att komma undan. De går direkt med i ett av de politiska partierna och därifrån får de försvar så de flesta går fria. (IP5)

Citatet visar på det sätt som de olika maktdimensionerna påverkar varandra, vilket leder till att lagen inte blir lika för alla. Den som har rätt politiska kontakter kan undslippa straff för att ha dödat en (närstående) kvinna. De olika samhälleliga maktcentrumen blir inte balanserade mot varandra och därmed punkteras idén om likhet inför lagen. Jag tolkar det som att kvinnors rättsliga status inte förbättrats nämnvärt. Efterföljandet av lagar och professionalism tycks vara två stora hakar när det gäller rättssystemet och dess utövning. Därtill har fortfarande inte alla lagar ändrats som behöver ändras för att öka kvinnors rättslig status:

Problemet är att vi har bra saker i konstitutionen men när det gäller familjelagarna kan man inte se mycket lagar som gäller kvinnofrågor. Det är problemet. (IP5)

Familjelagarna, som reglerar familjerelationer som exempelvis våld mot kvinnor, har inte förändrats. Lagarna tycks inte stötta kvinnors rättigheter och den nya regimen verkar inte ha ändrat så mycket på det. Enligt intervjupersonen är det problemet som gör att kvinnor inte erkänns fullt ut som rättssubjekt. IP10 lyfter å sin sida fram att olika lagar gäller för olika grupper utifrån religion:

Den civila lagen gäller kristna och jämfört med sharia är den bättre. (IP10)

Enligt intervjupersonen så finns det två olika lagstiftningar; en religiös som gäller för muslimer och en civillagstiftning som gäller för kristna. Den sistnämnda tolkar jag som en lagstiftning som står utan religiösa förtecken. Den framhålls av intervjupersonen som bättre än den religiöst inspirerade lagstiftningen sharia.

- **Kultur**

När det gäller betrakta kulturen som orsak till brist på erkännande så finns det flera aspekter på vilket sätt den begränsar kvinnor i det offentliga livet. IP8 lyfter fram på det sätt som kvinnor klär sig men också att det har skett en förändring till det sämre i detta avseende:

Förr i tiden i vår historia fanns det många gånger starka kurdiska kvinnor i den kurdiska regionen men den politiskislamska rörelsen har ändrat på det.(---). Detta skedde i början på 80-talet.. (---) På 60-talet kom läraren till vårt hus och bar väldigt korta kjolar och vi brydde oss inte. (---) I de flesta skolor nu för tiden ser man att flickor bär slöja. (IP8)

Enligt intervjupersonen finns det en tradition av starka kvinnor i regionen men den politiska islamska rörelsen har ändrat på det, vilket har inneburit en tillbakagång sedan 1980-talet. Tidigare verkar kvinnor har varit mer fria i sina klädval men numera bär fler flickor slöjor. Jag tolkar det som att intervjupersonen ser bärandet av slöja som något som ha föreskrivits kvinnor och är ett tecken på en tillbakagång för kvinnors rättigheter. IP5 belyser att lagarna kan ändras men det tid innan övriga samhället hänger med:

Det har inte ändrat på något. Även om lagarna ändras tar det lång tid för folk att förstå konceptet att se kvinnor som mänskliga varelser. (---) Det finns en lång historia av att sätta kvinnor i en underordnad position. (IP5)

Intervjupersonen framhåller att lagarna har förändrats men inte synsättet hos folk i allmänhet eftersom det finns en historia i samhället av att hålla kvinnor i en underordnad position. Det kommer att ta tid innan kvinnor erkänns som en jämställd individ eftersom de har haft en underordnad position under väldigt lång tid. Attitydförändringar kommer inte att ske över en natt bara för att man ändrar lagarna.

- **Religion**

Ytterligare en dimension, som riskerar att begränsa kvinnor och inte ge dem möjligheten att bli erkända fullt ut i den offentliga kontexten, är religionen som oundvikligen alltid är en komplex fråga. IP10 lyfter den motsägelse som finns mellan demokrati och religion:

Till exempel är det inte okej enligt religionen att en kristen kvinna gifter sig med den muslim och tvärtom. Om demokratin ska gå ihop med religionen ska en muslim kunna gifta sig med en kristen och tvärtom. (---) Om religionen moderniseras kommer den inte i konflikt med demokratipolitiken. (IP10)

Citatet visar att det finns ett starkt motstånd till att gifta sig över religionsgränserna. Detta strider enligt intervjupersonen mot demokratitanken eftersom om demokrati efterlevs får var och en göra sina egna livsval. Religionerna bör moderniseras så att de inte hamnar i konflikt med demokratin. IP6 lyfter fram vikten av att religion och demokrati separeras:

(Religion) är något mellan dig och gud. Demokrati är något annat. Vi måste separera dessa två saker. Tyvärr är det stora problemet att det mixas i Irak. (IP6)

Enligt intervjupersonen så är religion något som tillhör den privata delen av den enskilda individens liv medan demokrati är något annat. De bör därför separeras men blandas istället, vilket leder till problem.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att heder är ett återkommande tema när det gäller bristen på ett jämställt erkännande av kvinnor i den offentliga sfären. Hedern innebär att kvinnors kroppar inte är deras egna utan tillhör familjen. Kvinnor blir inte sedda som individer, vilket kan ses som en direkt motsats till demokratins grundvärden där varje enskild individs värde lyfts fram tillsammans med dennes möjligheter att göra sina egna val. Kulturen och religionen tycks spela en viktig roll i att hålla fast vid värdena som stödjer kvinnors underordnade positioner. Bristen när det gäller att erkänna kvinnor som jämställda individer syns även i politiken och de offentliga institutionerna. Kvinnor är uppenbart frånvarande i det politiska livet och de få som finns tycks ha fått sina positioner utifrån släktskap snarare än kompetens; kvinnorna blir marionetter snarare än egna individer. I avseendet lagar och rättsväsendet tycks det finnas lagar som stärker kvinnors rättigheter, även om vissa lagar fortfarande saknas. Problematiken är efterlevandet av lagarna. De fyra dimensionerna vävs delvis in i varandra

eftersom religion och kultur påverkar lagar och politik men också vice versa, vilket leder till en brist på erkännande av kvinnor som jämställda individer i relation till männen.

5.2.2 Kvinnor i de palestinska områdena

5.2.2.1 Kvinnor erkända som jämställda samhällsmedborgare

- **Yttrandefrihet och rörelsefrihet**

I denna dimension läggs ofta fokus på att kvinnors möjligheter att uttrycka sig friare har blivit bättre de senaste åren, exempelvis i frågor som berör heder. Det är något som framgår i IP16:s resonemang:

När demokrati praktiseras så kan kvinnor höja sina röster. I samhället kan man lyssna till olika uppfattningar och olika iakttagelser av vad heder handlar om från ett kvinnoperspektiv snarare än ett mansperspektiv. (IP16)

Demokratin innebär att kvinnor har bättre möjligheter att driva sina frågor, uttrycka sig och bli lyssnade på. Kvinnor får därmed större chans att påverka synen på exempelvis heder. Samhället öppnas upp för fler tolkningar och perspektiv.

- **Utbildning och arbete**

När det gäller avseendena utbildning och arbete så upplevs det en förbättring och ökade möjligheter på båda områdena. Andelen kvinnor som skaffar utbildning och som arbetar utanför hemmet tycks ha ökat:

Saker har förändrats. (---) Vi har kvinnor som arbetar utanför hemmen, vi har fler utbildade kvinnor. Fler kvinnor är villiga att komma ut och resa både inom och utanför landet. Fler kvinnor blir politiskt engagerade i politiska partier och den politiska rörelsen. (IP16)

Enligt IP16 har situationen förändrats genom att fler kvinnor arbetar utanför hemmet och har skaffat utbildning. Därtill har kvinnors rörelsefrihet ökat. De vill och kan resa runt både utanför och i landet. Därtill har de blivit mer engagerade i den politiska sfären. Förändringen kan tolkas

som ökade möjligheter på många fronter för kvinnorna och ett bredare erkännande av dem som jämställda individer. IP12 lyfter fram vad utbildning innebär för kvinnors möjligheter:

Kvinnor måste koncentrera sig mer på sin utbildning. Om man som kvinna har en hög universitetsexamen så kan man tjäna pengar. Man kan vara självständig ekonomiskt. Ingen kontrollerar ditt liv. (IP12).

Citatet lyfter fram vikten av att fokusera på sin utbildning i och med att man som välutbildad kvinna kan tjäna pengar. Detta leder till en ekonomisk självständighet som i sin tur leder till en självständighet gentemot omgivningen. Den som tjänar pengar får bestämma över sig själv och därmed vara en oberoende individ. Utbildning och arbete ger ett större erkännande.

- **Politik och offentliga institutioner**

Tankedimensionen politik och offentliga institutioner visar på ett ökat deltagande av kvinnor, vilket i sig ger dem fler möjligheter. IP16 lyfter fram att demokratin innebär att kvinnor kan rösta, vilket har ökat deras aktivitet på det politiska planet:

Kvinnors rätt att rösta. Det var automatiskt garanterat för kvinnor att rösta. Det här är något som inte hänt i något annat arabland som till exempel Kuwait. (--) Kvinnor blev aktiva röstare till parlamentet (IP16).

I och med att kvinnor får rösta har de chansen att bli mer aktiva deltagare i samhället. De kan påverka politiken genom att de fått rätten att rösta på sina representanter till parlamentet. Jag tolkar det som att rösträtten gett kvinnor möjligheten att bli mer aktiva politiska aktörer, vilket rimligen har ökat deras inflytande i det politiska landskapet. Det är en fördel som inneburit att kvinnors positioner flyttats fram. Enligt IP15 kan man nu hitta fler kvinnor på höga positioner än tidigare:

På den palestinska politiska nivån kan vi hitta kvinnliga ministrar och chefer inom myndigheterna. (IP15)

Kvinnors möjligheter att delta i den politiska sfären men också få högre positioner tycks ha ökat. Det tycks numera finnas kvinnor på flera plan i den politiska arenan. Det är rimligt att anta att om fler kvinnor finns i de beslutsfattande församlingarna och innehar högre positioner så ger det ringar på vattnet genom att kvinnofrågor uppmärksammas men även att nya förebilder skapas. Kvinnors möjligheter har ökat likväl som de blivit mer erkända inom detta område.

- **Lagar och rättsväsende**

I denna tankedimension lyfts det fram att rättsväsendet har börjat ta ett större och mer övergripande ansvar för kvinnors rättstatus. Ett exempel på lagar som har förbättras är följande lagförändring för gravida och gifta kvinnor:

En gravid kvinna, en gift kvinna. I fall de gifter sig tidigt kan de studera vid universitetet. Tidigare var det inte tillåtet för gifta kvinnor att gå tillbaks och studera. (IP14)

Enligt intervjupersonen får kvinnor numera chansen att påbörja eller återgå till utbildningen även efter ett giftermål och/eller en graviditet. Det innebär fler möjligheter för kvinnor att göra livsval i sin egen takt. Giftermål och barn innebär inte längre att dörren stängs för högre utbildning för kvinnorna.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att de olika tankekategorierna visar på ett ökat erkännande av kvinnor i relation till männen. Den allmänna situationen tycks vara bättre och inkludera mer möjligheter för kvinnor när det exempelvis gäller utbildning och arbete. Det ger i sin tur bättre möjligheter till att vara ekonomiskt obunden och därmed kunna påverka sina livsval i större utsträckning. Kvinnors yttrandefrihet är större, vilket innebär att de bättre kan driva sina frågor. Deras inflytande har ökat i avseendet politik och offentliga institutioner i och med att de fått rösträtt. Kvinnor har också fått höga positioner inom politiken och förvaltningen. Lagarna har förbättrat kvinnors möjligheter i och med att de kan fortsätta sin utbildning även om de gifter sig och får barn.

5.2.2.2 Brist på erkännande av kvinnor som jämställda sambällsmedborgare

- **Politik och offentliga institutioner**

När det gäller att betrakta politiken och de offentliga institutionerna som orsak till brist på erkännande så finns det flera aspekter som de sätter käppar i hjulet för kvinnor. Exempelvis påpekar IP14 att kvinnors rättigheter gärna lyfts fram under valkampanjerna men när valet väl är vunnet är detta inte av lika stort intresse:

De säger under valen att vi ska stödja kvinnor. Vi ska försvara, vi vill godkänna, skapa och implementera nya lagar. Vi vill förbättra kvinnors situation som propaganda. De övertalar kvinnor att välja dem och efter det gör det inget. (IP14)

Citatet visar på att kvinnors rättigheter används som en del av retoriken för att få kvinnors röster vid valen men när man väl är vid makten så ignorerar man dessa väljares frågor. Kvinnofrågor tycks användas som propaganda men inget man är beredd att genomföra i praktiken. Viljan stannar vid att vinna valet. Kvinnors rättigheter tycks heller inte vara en prioriterad fråga enligt IP14:

Så på grund av ockupationen så säger de att kvinnofrågor inte är lika prioriterade som andra frågor. Så ockupationen senarelägger att kvinnors problem diskuteras. (IP14)

Ockupation används som en ursäkt för att bordlägga frågor om kvinnors rättigheter. Fredsprocessen kommer först och sedan kan kvinnors problem diskuteras. Kvinnofrågor skjuts därmed på framtiden och tycks inte vara något som man lägger några större vikt vid i dagsläget.

- **Lagar och rättsväsende**

I denna dimension, som brist på erkännande, lyfter intervjupersonerna fram problematiken med lagstiftningen och implementeringen av lagarna i rättsväsendet. Enligt IP5 betraktas heder som en strafflättning:

Ifall man dödar någon så enligt lagen ska du sitta i fängelse i 15 år, men dödar man på grund av heder för att man såg att hon hade en relation, så kommer det att tas i beaktande enligt lagen och straffet går från 15 år till kanske ett år. (IP13)

Citatet visar att om man dödar någon i hederns namn så anses det vara förmildrande omständigheter. Jag tolkar det som att den rättsliga statusen skiljer sig åt för män och kvinnor eftersom det verkar vara främst kvinnor som blir dödade i hederns namn medan det ofta är männen som är gärningsmännen. Man kan nästintill undgå straff om man hänvisar till hedern. IP14 lyfter fram lagens otydlighet och brist på implementering:

Det finns ingen klar lag. Det finns ingen implementering av lagen, så det beror på relationen, på familjen, på vilken klass han tillhör, vilken familj han tillhör, hur relationen ser ut mellan domaren och honom och med presidenten. (IP14)

Citatet visar på det sätt som rättsystemet inte är oberoende, vilket leder till att lagen inte blir lika för alla. Den som har rätt politiska kontakter eller släkthärkomst kan undanslipa straff eller få reducerat straff för att ha dödat en (närstående) kvinna. De olika samhällsliga maktcentrumen blir inte balanserade mot varandra och därmed punkteras idén om likhet inför lagen. Utöver detta finns problematiken med olika lagar för de olika religionerna:

Om din religion är katolicism och du är gift med en katolsk man som slår dig kan du inte be om skilsmässa för det är förbjudet. (---) Inom islam har de sina lagar och mannen är auktoritet och han kan skilja sig från sin fru när han vill. Han kan gifta sig med fyra fruar. (IP13)

Enligt IP13 så upplever kvinnorna från de olika religionerna olika svårigheter men har gemensamt att de lider av att inte vara erkända som jämställda med männen. Kvinnor och män tycks ha olika rättigheter i familjerätten som regleras av religiös tillhörighet. Religiös tillhörighet är det som avgör ens rättighet som kvinna och lagarna är olika beroende på kön.

- **Kultur**

När det gäller att betrakta kulturen som orsak till brist på erkännande så finns det flera aspekter på vilket sätt denna begränsar kvinnor i det offentliga livet. Det tycks vara främst män som innehar chefspositionerna:

Män har alltid chefspositionerna. De tror inte att kvinnor är kapabla att inneha chefspositioner. (---) Män är alltid ansvariga för kvinnor och för det mesta måste kvinnor be sina män om lov för att gå till vissa ställen. (IP12)

Män favoriseras när det gäller de högre positionerna eftersom kvinnor inte anses vara kvalificerade nog. Kvinnor är de beroende och män är de oberoende som ansvarar för kvinnorna. Det verkar finnas en attityd i samhället som innebär att kvinnors hålls i en underordnad position där de exempelvis är begränsade i sin rörelsefrihet. Kvinnor tycks därmed inte vara erkända som

jämställda medborgare i relation till männen. Utöver synen på kvinnor som underordnad menar IP14 att ockupationen påverkar situationen negativt:

Jag tror att det finns en stark länk mellan hedersrelaterat våld och våldet till följd av den israeliska ockupationen. På grunda av den israeliska ockupationen har det ökat. (IP14)

De negativa elementen som finns i kulturen förstärks av ockupationen. Enligt IP14 har man redan problem i kulturen med det hedersrelaterade våldet men till följd av ockupationen blir våldet mer utbrett. Det framstår som ockupationen blir en förstärkare av redan existerande problem. Ockupationen tycks påverka kvinnors möjligheter att bli erkända som jämställda samhällsmedborgare negativt.

- **Religion**

Ytterligare en dimension, som riskerar att begränsa kvinnor och inte ge dem möjligheten att bli erkända fullt ut i den offentliga kontexten, är religion som oundvikligen alltid är en komplex fråga. Enligt IP13 så bör religion hållas borta från lagstiftningen:

Om du är kristen är det ditt val men det är bättre med en lag för alla. Om du har problem (i dagsläget) med din man kan han säga till Barra (den religiösa ledaren) och därmed ta dina pengar (--), dina barn. (---) Om man gifter sig ska man ha ett civilt kontrakt som ger en rättigheter i kulturen oavsett om de gifter dig i kyrkan eller moskén. (IP13)

Intervjupersonen vill ha en lagstiftning som är lika för alla oavsett religiös tillhörighet. Staten och religionen bör vara separerade. Det framstår som att det i dagsläget är så att om mannen vänder sig till de religiösa ledarna så kan han få sanktion att göra flera saker mot kvinnan som att ta barnen från henne. Jag tolkar det som att kvinnan har mindre rättigheter än mannen och en del av problematiken ligger i hur religionen tolkas men även tillåts påverka den offentliga sfären. Samhället står därmed inte fritt från religiöst inflytande, vilket intervjupersonen anser är önskvärt. Enligt IP16 har den religiösa närvaron i samhället ökat:

Jag skulle säga att detta land blir mer konservativt än tidigare och mer människor blir mer religiösa än tidigare åt båda hållen. (---) Palestina har aldrig varit särskilt religiös (---). Vi var inte så för 50-60 år sedan men det blir det till följd av uppvaknandet av politiska islam-rörelsen i arabiska regionen eller i Mellanöstern (även kristna som en motreaktion). (IP16)

De palestinska områdena har blivit mer religiösa de senaste årtiondena till följd av islamiseringsrörelsen som skett i regionen. Därtill tycks skiljelinjerna mellan de olika religionerna skärpts.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att heder är ett tema som finns med när det gäller bristen på ett jämställt erkännande av kvinnor i den offentliga sfären. Hedern innebär att kvinnors kroppar inte är deras egna utan tillhör familjen. Kvinnor blir inte sedda som individer, vilket kan ses som en direkt motsats till demokratins grundvärden där varje enskild individs värde och dennes möjligheter att göra sina egna val lyfts fram. Kulturen och religionen spelar en viktig roll i att hålla fast vid de värden som binder kvinnor vid underordnade positioner. Det tar sig exempelvis uttryck i lagstiftningen och rättsväsendet där familjelagarna är inspirerade av religionen. Olika lagar avseende skilsmässa, månggifte med mera tillämpas beroende på personen i frågas religiösa tillhörighet. Det finns varken tydliga lagar eller en tydlig implementering av lagarna. Bristen på att erkänna kvinnor som jämställda individer syns även i politiken och de offentliga institutionerna. Kvinnor är uppenbart frånvarande i det politiska livet och kvinnofrågor bortprioriteras med hänvisning till ockupationen. De fyra dimensionerna vävs delvis in i varandra eftersom religion och kultur påverkar lagar och politik men också vice versa, vilket leder till en brist på erkännande av kvinnor som jämställda individer i relation till männen. Underordningen av kvinnor förstärks av den ockupation som palestinierna lever under. Den tycks bidra negativt till kvinnors situation i allmänhet.

5.2.3 En jämförelse mellan irakiska Kurdistan och de palestinska områdena

Det tycks finnas ganska få skillnader mellan irakiska Kurdistan och de palestinska områdena. De två områdena följer liknande mönster för hur det ser ut för kvinnor i den offentliga kontexten men också vad som förväntas av dem där. I huvudsak är de medborgerliga rättigheterna och skyldigheterna sammanlänkande med män. Det har som konsekvens att kvinnor har svårt att bryta sig fram i den offentliga kontexten och står i en underordnad (beroende) relation till männen (oberoende). Kvinnor fyller en mer symbolisk roll i form av att stötta män snarare än

vara självständiga medborgare i relation till staten. Vissa tankedimensioner menar att kvinnor är erkända jämställda samhällsmedborgare. Det lyfts fram både i tankedimensionerna ”Yttrandefrihet och rörelsefrihet” och ”Utbildning och arbete” som visar att det är lättare för kvinnor att uttrycka sig och röra sig fritt. De har även bättre möjligheter till utbildning och arbete. Tankedimensionerna ”Politik och offentliga institutioner” och ”Lagar och rättsväsendet” visar på en ökad närvaro i det politiska rummet likväl som lagarna verkar ha förstärkts för kvinnor. Här finns en skillnad mellan irakiska Kurdistan och de palestinska områdena. I irakiska Kurdistan har man stiftat lagar som erkänner kvinnor som jämställda med män och därtill har man kvoterat in kvinnor i parlamentet. Man har medvetet använt sig av lagstiftningen för att erkänna kvinnor. De intervjuade verkar känna sig helt eller delvis erkända i den offentliga kontexten. I det palestinska fallet så verkar kvinnor känna sig delvis mer erkända men det finns inte samma stöd i lagstiftningen och i det politiska rummet som i irakiska Kurdistan.

Bland dem som menar att män och kvinnor inte är jämställda med varandra och att det därmed finns en brist på erkännande, så anser man att problematiken bottnar i tankedimensionerna politik/offentliga institutioner, lagar/rättsväsende, kultur, religion och allmänt. I tankedimensionen ”Politik och offentliga institutioner” liknar svaren varandra från de två områdena. Politiken anses vara ett spel för gallerierna när det gäller kvinnors rättigheter och en arena där kvinnorna är påtagligt frånvarande. I ”Lagar och rättsväsendet” skiljer sig intervjupersonernas svar beroende på området. I irakiska Kurdistan finns nystiftade lagar som stärker kvinnors rättigheter. Problematiken ligger i implementeringen av lagarna även om man saknar vissa lagar. I de palestinska områdena har man större brister i lagstiftningen där det saknas lagar liknande de som irakiska Kurdistan har stiftat. Man har också problem med implementering av de lagar som finns. Religionen spelar en större roll i lagstiftningen eftersom man utgår från religiös lagstiftning när det gäller familjerätten, vilket är till fördel för männen.

Tankedimensionerna ”Kultur” och ”Religion” visar att det tar tid att förändra attityder kring kvinnors underordning men att religion har ett stort inflytande i den offentliga kontexten. Intervjupersonerna från båda områdena lyfter fram den religiösa radikaliserings i respektive område och en önskan om att demokrati och religion ska vara separerade från varandra. Därtill verkar de religiösa spänningarna vara större i de palestinska områdena jämfört med irakiska Kurdistan. Det kan tänkas bero på att det intervjuats fler kristna i de palestinska områdena eller att det inte är ett lika utbrett problem i de irakisk-kurdiska områdena. En annan skillnad mellan områdena är ockupationen av de palestinska områdena. Ockupationen tycks innebära problem för kvinnors deltagande i den offentliga kontexten genom att förstärka redan

existerade problem men också genom att nedprioritera kvinnofrågor med hänvisning till ockupationen.

6. Slutsatser

Uppsatsens resultat tyder på att demokratisering innebär ett större erkännande av kvinnor som jämställda med männen. Kvinnor upplever på det stora hela i irakiska Kurdistan och de palestinska områdena att de har större möjligheter både i den sociokulturella kontexten likväl som i den offentliga kontexten efter demokratiseringen påbörjats. Utifrån de olika uppfattningar som respondenterna uttrycker i kapitel 5 kan man summera några huvuddrag i det som framkommit.

Vare sig man är positiv eller kritisk så tycks respondenterna vara överens om att *demokratiseringen* har inneburit bättre möjligheter att påverka sin roll i samhället genom att kvinnor bland annat fått rösträtt. Även om de politiska partierna inte alltid lyssnar och tar till sig kvinnornas krav så är de i slutänden potentiella väljare som man på ett eller annat sätt måste förhålla sig till. De lagändringar som genomförts i de båda områdena kan ses som en eftergift till påtryckningarna från kvinnorna. Ingen är säker på sin post så länge man har regelbundna val och man måste räcka ut handen till olika väljargrupper. Rösträtten och bättre möjligheter att delta i den offentliga sfären tycks ha gett kvinnor ett bättre självförtroende att börja delta aktivt och ställa krav i den offentliga sfären. Kvinnorna har börjat lyfta fram sina rättigheter och tagit ton i den politiska debatten. Det finns hinder på vägen men man ser de demokratiska verktygens potential och använder dem för att kunna vinna mark.

Identiteter har börjat förändras i samband med demokratiseringen. Kvinnor har getts bättre möjligheterna att skaffa utbildning och arbete, vilket ger dem bättre chanser att vara ekonomiskt oberoende gentemot familjen och de är friare att agera självständigt i samhället. Ett arbete eller studier innebär att man måste lämna hemmet under delar av dagen, vilket i sin tur kan innebära bättre rörelsefrihet för kvinnorna. Kvinnors identitet och värde utifrån sin sexualitet, som ska kontrolleras av familjen, har börjat förändras i och med att de också blir försörjare. Den som inbringar pengar till hushållet har en starkare förhandlingsposition. Kvinnor går från att vara beroende och reducerad till (och kontrollerad utifrån) sin reproduktiva förmåga till att bli oberoende och fylla fler funktioner än den reproduktiva. Dikotomierna kring vad som är manligt (oberoende) och kvinnligt (beroende) utmanas och nya identiteter formas. Stegen är tagna i denna riktning även om det är en bit kvar. Processen att gå från beroende till oberoende är svårare i den sociokulturella kontexten jämfört med den offentliga. Det finns fortfarande starka föreställningar

i de båda kontexterna om att kvinnor är mindre värda, men ju mer kvinnor tar plats desto mer omförhandlas dessa positioner och definitioner.

Ett av de hinder som står i vägen för ett erkännande är *heder*. Hedersbegreppet är starkt förknippat med kontrollen av kvinnors sexualitet där både kvinnan och familjen får sitt värde utifrån huruvida hennes beteendemönster följer eller strider mot hedersnormen. Det är något som påverkar kvinnors agerande både i den sociokulturella kontexten likväl den offentliga eftersom brott mot hederskoderna kan innebära fysisk och psykisk bestraffning och i värsta fallet döden. Hedern är ett centralt begrepp och lägger fokus på kvinnor som en kollektiv identitet där de tillhör männen och familjen (klanen) snarare än som i den demokratiska traditionen där den oberoende individens egna värde står i fokus. Hedersproblematiken blir en motpol till de demokratiska värdena. Demokratiseringen sätter hedern ur balans lite och värden som bygger på individens oberoende och mänskliga rättigheter har hamnat mer i fokus. En maktförskjutning har påbörjats där kontrollen av kvinnors kroppar har fått backa aningen. Kvinnors ökade rörelsefrihet kan ses som ett exempel på detta. Det är emellertid tendenser och en pågående process snarare än ett fullbordat faktum.

Religion är ett annat hinder som påverkar den sociokulturella kontexten och den offentliga kontexten genom informella regler och påbud men också genom den religiöst baserade lagstiftningen som finns i varierande grad i de två områdena. Det är inte religionen i sig som är oroväckande utan tolkningen av den och uttolkarna i form av de religiösa ledarna, oavsett religiös tillhörighet. Man upplever att religionen har starka maktanspråk och att dess företrädare ofta använder tolkningar som är till nackdel för kvinnorna. Det betonas att man vill ha en stat fri från religiösa influenser och att lagstiftningen ska vara sekulär där alla är lika inför lagen oavsett religiös tillhörighet eller kön. Religionen ska hållas borta från demokratin och vara en privatsak. Religionens roll är problematisk men den tycks ha mer potential att förändras med sin samtid än hedersbegreppet eftersom den förstnämnda har ett större tolkningsutrymme. Man kan tolka religionen i förhållande till sin samtid bättre än man kan göra med hedern.

Familjen tycks både vara ett hinder och en möjlighet beroende på den specifika familjen ifråga. Det framstår som att det finns tendenser till klanmentaliteter i samhället där familjereationer och familjens status avgör vilket rättsliga bemötande man får i domstolen. Relationer mellan familjerna men också deras relationer till makthavare framstår som ett av naven i den sociokulturella likväl som den offentliga kontexten. Problematiken med det är att demokratiseringens grundtanke om allas lika värde och likhet inför lagen riskerar att undergrävas till följd av nepotism. Kvinnor riskerar därmed att ha helt olika möjligheter beroende på familjens tycke och smak.

De *skillnader* som framkommit mellan irakiska Kurdistan och de palestinska områdena är förhållandevis små trots att de båda områdena har ganska olika erfarenheter och bakgrunder. Det är främst i den offentliga kontexten som skillnaderna återfinns. Irakiska Kurdistan har stärkt kvinnor i lagstiftningen och sett till att kvotera in kvinnor till parlamentet. I det palestinska fallet har man inte fått samma stöd i lagstiftningen och det politiska rummet. Skälen till detta kan vara flera. Irakiska Kurdistan styrs av två socialdemokratiska partier KDP och PUK och de religiösa partierna är relativt små med få platser i parlamentet. Området har också tagit flera steg mot sekularisering (UI Irak/Kurdistan 2013). I de palestinska områdena har det gått åt andra hållet. Det religiösa partiet Hamas fått vunnit mark på bekostnad av det socialistiska Fatah. Den politiska situationen är problematisk eftersom den tidvis lamslagits av striderna mellan de två partierna. Ockupationen är också ett återkommande inslag i de palestinska områdena som påverkar det politiska landskapet (UI Palestinska självstyret 2013). Lagstiftningen är mer inspirerad av religionen i de palestinska områdena. Förhållandet mellan staten och religionen skiljer sig åt i de två områdena. Det framstår som stabilitet, regelbundna val och frånvaro av stora religiösa partier ökar kvinnors möjligheter till att bli erkända i den offentliga sfären. Försöken att stärka kvinnor i den offentliga sfären kan ha smittat av sig på den sociokulturella sfären eftersom de irakiska kvinnorna upplever sig mer erkända än de palestinska kvinnorna. Det kan också vara tvärtom att demokratiseringen inneburit mer självförtroende för kvinnor att delta i den offentliga sfären.

Resultaten stödjer *tidigare forskning*, i form av Sideris studie, att erkännandet är svårare i en sociokulturell kontext än i en offentlig kontext (Sideris 2007:248ff). Erkännandet bör ses från fler sfärer än bara en för att kunna analytiskt klargöra de möjligheter eller brist på möjligheter som kvinnorna upplever. Nödvändigheten av att dela in blir tydlig i och med att de två sfärerna skiljer sig åt. Frasers statusmodell framstår som en viktig komponent för att förstå erkännandet eftersom modellen lyfter fram marginalisering och utestängning av kvinnor från offentligheter såväl som våld och trakasserier av kvinnor i hemmet och alla delar av vardagslivet (Fraser 2003:190f). Kvinnor drabbas av statusunderordningar i samhällets alla sfärer, vilket också respondenterna bekräftar när de hävdar att de inte får samma möjligheter och inte har samma status som män i de två sfärerna. De respondenter som hävdar att de har samma möjligheter menar att de har samma status som män; kvinnorna kan göra allt det männen gör. Uppsatsens resultat stödjer därmed både den tidigare studien av Sideris likväl som Frasers statusmodell och den allmänna genusforskningen kring kvinnors roll som samhällsmedlemmar och medborgare.

7. Förslag på vidare forskning

Sociokulturella kontexten. Uppsatsen har bara berört ett helhetsbegrepp och varje tankedimension i sig skulle kunna undersökas vidare. Det finns dock några saker som bör belysas för vidare forskning:

- *Säkerhet.* Enligt Sideris sydafrikanska studie har det ökade erkännandet av kvinnor i den offentliga sfären triggat en identitetskris för männen i den privata sfären, vilket har lett till ökat våld mot kvinnor (Sideris 2007:248ff). Det skulle vara av intresse att undersöka om det har skett även i irakiska Kurdistan eller de palestinska områdena.
- *Mansrollen.* I tider av osäkerhet, som en demokratisering kan innebära i form av identitetssökande, riskerar identitetspolitiken att bli starkare. Man vill återgå till något varaktigt förflutet som ofta innebär en underordning av kvinnor (Kaldor 2002:90ff; Yuval-Davis 1997). Mansrollen måste omdefinieras från att kontrollera kvinnor till att respektera kvinnor. Det är av intresse på vilket sätt demokratisering kan erbjuda nya mansroller och hur de ser ut.
- *Heder.* I hederskulturen är män ofta de som utför själva straffet för ”brott” mot hederskoderna medan kvinnor spelar en viktig roll i att bidra till kontrollen och att upprätthålla strukturerna (Yuval-Davis 1997:37f; AbelGani 2007:28f). Mansrollen och kvinnorollen i hederskulturen är av stort intresse att studera för att kunna förändra dem.

Offentliga kontexten. I denna kontext finns det andra luckor att fylla som kommit fram under undersökningens gång:

- *Kvinnorörelsen.* Georgina Waylens studier av demokratiseringsprocesser i Östeuropa och Latinamerika visar på vikten av kvinnors aktivism eftersom allianser mellan aktivister inom och utanför regeringen och staten ledde till de mest lyckade resultaten för kvinnors rättigheter (Waylen 2007). Det vore intressant att studera vilken roll kvinnorörelsen har spelat som påtryckare för att stärka kvinnors rättigheter i avseendet lagar och politik i irakiska Kurdistan och de palestinska områdena.
- *Ekonomi.* Detta är något som bara ytligt berörts i uppsatsen men spelar en viktig roll. Fraser menar att inget erkännande är möjligt utan omfördelning och ingen omfördelning är möjlig utan erkännande (Fraser 2003:232ff). En kvinna som är ekonomiskt oberoende har större möjligheter att agera självständigt gentemot familjen och samhället. På vilket sätt man skapar dessa ekonomiska förutsättningar är en central fråga likväl som sambandet mellan omfördelning och erkännande.

- *Lagar och politik*. Det är viktigt att utvärdera det institutionella arbetet i irakiska Kurdistan och de palestinska områdena för att dra lärdomar av vilka strategier som fungerat och vilka som inte har gjort det när det gäller att stärka kvinnors rättsliga skydd och få fram mer kvinnor i politiken.

10. Referenslista

Tryckta källor

- AbelGani, Dalala (2007) *Det beror på ryttaren, inte hästen*. Allkopia AB
- Aspers, Patrik (2007) *Etnografiska metoder*. Malmö: Liber
- Benjamin, Jessica (1998) *Shadow of the Other. Intersubjectivity and Gender in Psychoanalysis*. United States of America: Routledge
- Burke, Anthony (2002) "Aporias of Security" in *Alternatives: Global, Local, Political* 27(1)
- Burnell, Peter (2006) "The Coherence of Democratic Peacebuilding" i *Research paper No. 2006/147 UNU-WIDER Helsinki*
- Dahlerup, Drude & Freidenvall, Lenita "Judging gender quotas: predictions and results" i *The Policy & Politics* vol 38 no 3 (2010)
- Enloe, Cynthia (1993) *The Morning After. Sexual Politics at the End of the Cold War*. University of California Press
- Esaiasson, Peter; Gilljam Mikael; Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena (2004) *Metodpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Andra upplagan, Stockholm: Norstedts Juridik
- Fraser, Nancy (2003) *Den radikala fantasin. Mellan omfördelning och erkännande*. Uddevalla: MediaPrint Uddevalla AB
- Fraser, Nancy (2011) *Rättvisans mått*. Stockholm: Bokförlaget Atlas
- Honneth, Axel (2003) *Erkännande. Praktisk-filosofiska studier*. Uddevalla: Daidalos
- Hylland Eriksen, Thomas (1993) *Etnicitet och nationalism*. Falun (2000): Nya Doxa
- Kaldor, Mary (2002). *Nya och gamla krig. Organiserat våld under globaliseringens era*. Uddevalla: Daidalos.
- Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Marshall, Cathrine & Rossman, Gretchen B. (2006) *Designing Qualitative Research*. Thousand Oaks California: Sage Publications. (4:th ed.)
- Melander, Erik "Political Gender Equality and State Human Rights Abuse" i *Journal of Peace Research* vol. 42, No 2 (Mar 2005)

- Momsen, Janet (2010) *Gender and Development*. Great Britain: Routledge (2nd ed.)
- Ottaway, Marina (2003) "Promoting democracy after conflict: The difficult choices" i *International Studies Perspectives 4*
- Sharoni, Simona (1995) *Gender and the Israeli-Palestinian Conflict. The politics of women's resistance*. United States of America: Syracuse University Press
- Sideris, Tina (2007) "Post-Apartheid South Africa – Gender, Rights and the Politics of Recognition" i Buur, Lars, Jensen, Steffen & Stepputat, Finn (red) *The Security-Development Nexus. Expressions of Sovereignty and Securitization in Southern Africa*. Sweden: Nordiska Afrikainstitutet
- Steans, Jill (1998) *Gender and International Relations. An Introduction*. Great Britain: Rutgers University Press
- Stokes, Wendy (2005) *Women in Contemporary Politics*. Great Britain: Polity Press
- Vetenskapsrådet (2007) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* www.vr.se
- Waylen, Georgina (2007) *Engendering Transitions. Women's Mobilization, Institutions, and Gender Outcomes*. Great Britain: Oxford University Press
- Yin, Robert K. (2007) *Fallstudier: design och genomförande*. Malmö: Liber
- Yuval- Davis, Nira (1997) *Gender & Nation*. London: SAGE
- Özkirimli, Umut (2000) *Theories of Nationalism – A Critical Introduction*. Hong Kong: St. Martin's Press

Material från Internet

Utrikesdepartementets (UD:s) Reseinformation för de Palestinska områdena och Jerusalem http://www.swedenabroad.com/Page_6466.aspx 2010-01-03 Palestina/Israel UD

Utrikesdepartementets (UD:s) Reseinformation Irak http://www.swedenabroad.com/Page_65776.aspx 2010-01-03 Irak UD

Rapporter

Amnestys rapport om hedersrelaterat våld (2003) <http://www2.amnesty.se/kg.nsf/Hedersmordfulltext?OpenPage> 2009-01-07

Azzouni, Suheir (2005) Freedom House *Special Report Section. Women's Rights in the Middle East and North Africa. Israeli-Occupied Territories and Palestinian Authority* 2010-01-04 <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=384&key=20&parent=2&report=56>

Freedomhouse: *Freedom in the World – Palestinian Authority-Administered Territories [Israel]* (2009) <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=22&country=7749&year=2009> 2010-01-04

Freedomhouse: *Freedom in the World – Iraq* (2009)

<http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=363&year=2009&country=7628> 2010-01-04

Rassam, Amal (2005) Freedom House *Special Report Section. Women's Rights in the Middle East and North Africa. Iraq* 2010-01-04

<http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=384&key=13&parent=2&report=56>

Utrikespolitiska Institutet, Landguiden: *Kurdistan (Irak)*

<http://www.landguiden.se.ezproxy.ub.gu.se/Lander/Asien/Irak/Kurdistan> 2013-08-07

Utrikespolitiska Institutet, Landguiden: *Det palestinska självstyret*

<http://www.landguiden.se.ezproxy.ub.gu.se/Lander/Asien/PalestinskaSjlvstyret/Aktuell-Politik>
2013-08-07

Artiklar i dagstidningar

TT-AFP *Irakiska kurder går till val*

<http://www.gp.se/nyheter/varlden/1.2055023-irakiska-kurder-gar-till-val?m=print> 2013-10-13

Appendix

1. Information om demokratiseringsprocessen i kring irakiska Kurdistan och de palestinska områdena

Kurdistan erhöll sedan 1991 års revolt en viss autonomi i praktiken eftersom man fått säkerhetsgarantier från FN och skydd av NATO-flyg vilket innebar att baath-regimen drog tillbaka sin militära och civila förvaltning. Man höll val 1992 och sedan bröt stridigheter ut mellan olika politiska fraktioner (KDP och PUK), vilket präglade regionen under en lång tid. Sedan den amerikanska invasionen 2003 har Kurdistan fortsatt att inneha en stark autonom position gentemot centralstyret i Bagdad och innehar ett eget regionalt parlament och regering. Irakiska Kurdistan räknas som de lugnare delarna av Irak i dagsläget och politiken präglas inte längre av inbördesstridigheter (UI Irak/Kurdistan 2013). De palestinska områdena fick begränsat självstyre över Västbanken och Gaza efter Oslo-avtalet 1993 i väntan på att en palestinsk stat skulle etableras. Efter det andra palestinska upproret (Intifadan) 2000 återockuperades de palestinska områdena av Israel, som också byggde ”säkerhetsbarriärer” mot Västbanken där de judiska bosättningarna på ockuperad mark ökade. Gazaremsan har varit en del av det palestinska självstyret men präglats av konflikten mellan Fatah som styr Västbanken och Hamas som haft främst sitt stöd i Gazaremsan. Konflikten hårdnade när Israel 2005 lämnade Gazaremsan och Hamas då vägrade att lyda direktiv från självstyrets myndighet styrt av Fatah. Situationen blev än mer komplicerad i juni 2007 då Hamas i revolt mot Fatah/PLO tog över styret i Gaza. I början av 2009 inledde Israel en markoffensiv har kontrollerat gränserna till Gaza (UI palestinska områdena 2013). Gazaremsan i dagsläget så begränsad och bevakad av Israel att det är svårt att överhuvudtaget prata om en demokratiseringsprocess utan snarare krigsstillstånd.

En del av denna identifikationsprocess som följt i demokratiseringens spår har inneburit att religiösa krafter som hållits tillbaka, genom att exempelvis på Saddam Husseins tid förtycktes shiamuslimmer och Yasser Arafats PLO har lagt betoningen på nationell befrielse snarare än religiös, har kommit att spela en allt större roll i samband med att val har genomförts på senaste tid i de palestinska områdena 2006 och Irak 2005 (UI Palestinska självstyret 2013; UI Irak/Kurdistan 2013). Det bör påpekas att i samband med valen i Irak 2009 betecknades valutgången som inledningen till ett nytt kapitel i den irakiska politiska processen, där sekterism och religiös tillhörighet minskat i betydelse (UI Irak/Kurdistan 2013). I de palestinska valen gick det islamistiska partiet Hamas tillbaks efter valet 2012 främst på grund av att valet bara skedde på Västbanken och inte på Gaza-remsan till följd av konflikterna mellan Hamas och Fatah. Hamas bojkottade också valet (UI palestinska områdena 2013). Det går inte att utesluta att religiösa krafter spelar en viktig roll när det gäller i demokratiseringsprocessen.

2. Intervjuer med kvinnor engagerade i kvinnors rättigheter

2.1 Brev/mail till berörda

Eftersom resorna till Kurdistan i norra Irak och de palestinska områdena samkoordinerades, dels uppsatsarbete och research inför en bok samt dels som rapportskrivning om situationen i dessa områden för Kvinnor för Freds räkning med stöd av Ungdomsstyrelsen, så skickades mail till våra kontakter där båda dessa syften nämndes. Mailen skickades i första hand av Maria Hagberg, som jag skrev rapporterna med, till de kontakter som hon hade där. Dessa såg följande ut (den första var den som skickades till de allra flesta):

Hi X

We have had our application accepted! And now we will come and visit you!

It is me and a student in Political Science, Gothenburg University, Karin Jonegard that want to meet you. She wants to interview you for her work about sheltered homes/refuges and I want to interview you for my book.

We plan to come in the beginning or middle of February 2010 but we need you to be there then. So please give us some dates so we can plan the trip.

Best regards Maria

Hi X

Do you remember me? We met in the meeting about IPA in Stockholm early this summer. And before that in GADIP/WIDE Gothenburg University. I said to you last time that we were applying for money to a project. We now have had our application accepted! And now we will come and visit you! It is me and a student in Political Science, Gothenburg University, Karin Jonegard that want to meet you. She wants to interview some women about sheltered homes for her work about sheltered homes/refuges and I want to interview you for my book. We plan to come in the beginning or middle of February 2010 but we need you to be there then. So please give us some dates so we can plan the trip.

Best regards Maria

Dear X

My name is Maria Hagberg, MD in social work. Educating and supervising in social work nowadays.

I do not know if you remember your visit in VoB Shelters for victims of honour crimes in Skane, Sweden, where I was project manager then. It was in 2005 I think.

I had not kept your email adress so I have got it again from Agneta Idbohrn (IM) as you know.

I am now very much involved in international work for women's rights. Me and a MASTER-student from Political Science in Gothenburg University have got money to write a report about shelters in the Israel/Palestine and in Iraq/Kurdistan regions. We want to visit your shelter in Betlehem and we will also interview you and some other people in the shelter or connected to the shelter. We will after our trip produce a report about it.

We will also visits shelters in Iraq/ Kurdistan.

Is this possible do you think? If you are not still working at the shelter, can you get us in touch with it?

Our trip to Israel/Palestien will be the 1st to the 14th of February 2010.

Thanks in advance and hope for the best!!!

Regards

Maria Hagberg +46 733 484400

MD in social work

www.socialtoolbox.se

www.minheder.nu

2.2 Tystnadslöfte för tolk

Löfte om anonymitet för respondenter som deltar i Karin Jonegårds Masteruppsats

I och med att en del av de kvinnor i irakiska Kurdistan, som kommer att intervjuas för undersökningen, riskerar att utsättas för repressalier på grund av deras medverkan är dessa lovade anonymitet. Undersökningen utgår ifrån de forskningsetiska regler som Vetenskapsrådet rekommendera nämligen *informationskravet*, *samtyckeskravet* och *konfidentialitetskravet*. Detta innebär att det kommer klargöras för respondenterna vilken uppgift de har i projektet och att de informeras om att de kan trädas ur projektet när som helst. Det kommer även klargöras att användningen av deras uppgifter kommer behandlas konfidentiellt och att materialet kommer att avrapporteras på ett sådant sätt att enskilda personer inte kommer att kunna identifieras av utomstående (Vetenskapsrådet 2007:7ff; Kvale 1997:142f). I detta anonymiseringslöfte/tystnadslöfte inkluderas även tolken.

Karin Jonegård, uppsatsförfattare och student vid Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs Universitet

---

XXX, anlitad tolk i irakiska Kurdistan

2.3 Egenskapsrymd

Kvinnor engagerade i kvinnofrågor																							
Irak-kurd												Palestinier											
Högskoleutbildad						Ej högskolutbildad						Högskolutbildad						Ej högskolutbildad					
M		K		Ö		M		K		Ö		M		K		Ö		M		K		Ö	
-	30	-	30	-	30	-	30	-	30	-	30	-	30	-	30	-	30	-	30	-	30	-	30
30	-	30	-	30	-	30	-	30	-	30	-	30	-	30	-	30	-	30	-	30	-	30	-
1	3		1		2		2			1		2	3		2						1		
Antal totalt: 10												Antal totalt: 8											

M =muslim, K =kristen, Ö= övrig/annan religion
-30= under 30 år, 30- =över 30 år

Kommentar:

Religion har delats in enligt följande: muslim (inkluderar både sunni och shia), kristna (inkluderar ortodoxa kyrkan, katolska kyrkan och luterska kyrkan) och övriga (inkluderar ateister och yezidier).

Utbildning har delats in enligt följande: högskoleutbildning (högskola) innebär avslutad examen vid ett universitet eller collage. Examen kan vara en fil.kand eller en magister.

Ålder har delats in på följande sätt: de under 30 år och de över 30 år. Anledningen är att demokratiseringsprocesserna påbörjades under 1990-talet varav de som är under 30 år har vuxit upp under processerna medan de som är över trettio år var vuxna när demokratiseringsprocesserna påbörjades (se metodavsnittet).

2.4 Intervjupersoner efter principen om maximal variation

Utbildning	Religiös tillhörighet	Ålder	Intervjutillfälle	Kod
Ej högskola	Muslim	30-	Irakiska Kurdistan	IP1
Ej högskola	Yezidier	-30	Irakiska Kurdistan	IP2
Ej högskola	Muslim	30-	Irakiska Kurdistan	IP3
Högskola	Muslim	-30	Irakiska Kurdistan	IP4
Högskola	Ateist	30-	Irakiska Kurdistan	IP5
Högskola	Muslim	30-	Irakiska Kurdistan	IP6
Högskola	Ateist	30-	Irakiska Kurdistan	IP7
Högskola	Muslim	30-	Irakiska Kurdistan	IP8
Högskola	Muslim	30-	Irakiska Kurdistan	IP9
Högskola	Kristen	30-	Irakiska Kurdistan	IP10
Högskola	Muslim	-30	Palestinska områdena	IP11
Högskola	Muslim	-30	Palestinska områdena	IP12
Högskola	Kristen	30-	Palestinska områdena	IP13
Högskola	Muslim	30-	Palestinska områdena	IP14
Ej högskola	Kristen	30-	Palestinska områdena	IP15
Högskola	Kristen	30-	Palestinska områdena	IP16
Högskola	Muslim	30-	Palestinska områdena	IP17
Högskola	Muslim	30-	Palestinska områdena	IP18

3. Intervjuguide

3.1 Intervjuguide irakiska Kurdistan

Allmän information

1. Namn, ålder, utbildning etnicitet (folkgrupp), civilstånd (gifta, när och har barn) religiös tillhörighet (ateist, sunni/shia muslim, ortodox/katolsk kristen, jezid, övriga). Har du lust att uppge vilken inriktning av din religion du har?
2. Hur kommer det sig att du blev engagerad i frågor som berör kvinnor?
3. Hur länge har du varit engagerad i dessa frågor?
4. Är du engagerad/har varit engagerad i organisationer som jobbar med frågor som berör kvinnor?

Tankar/syn på kultur

1. Vad innebär det att vara kurd/arab?
2. Vad är kultur för dig?
3. Vad innebär det att vara kvinna i din kultur/samhälle? Vad förväntas av dig i egenskap av kvinna?
4. Blir du begränsad? Om så, på vilket sätt?
5. Vad händer om man inte vill göra det som förväntas av en som kvinna?
6. Hur påverkar kulturen synen på heder? När det gäller kvinnor? Män?
7. Hur påverkar synen på heder samhället? Familjen?
8. Upplever du att män och kvinnor har samma möjligheter i ditt samhälle? Om inte, på vilket sätt?

9. Påverkar kulturen mäns och kvinnors rättigheter och möjligheter? Skiljer de sig åt? Om så, på vilket sätt?
10. Är det någon skillnad på män och kvinnor? Om nej, varför inte? Om ja, beror det på uppfostran eller föds man med dessa?
11. Vad beror hederstänkandet på? Vad kommer det ifrån?
12. Har synen på heder något att göra med religion?

Tankar/syn på demokratisering

1. Vad betyder demokrati (för dig)?
2. Tycker du att det ser ut så i samhället nu? Är det så? (Är det något bra?)
3. Är demokrati något som är bra för kvinnor? Om ja, på vilket sätt? Om nej, varför inte?
4. Tycker du kvinnors inflytande i samhället, utanför hemmet, har ökat den senaste tiden? Om så; är det bra?
5. Rör sig kvinnor friare nu än tidigare och kan bestämma mer själva? Eller tvärtom?
6. Upplever att kvinnor deltar mer i aktiviteter utanför hemmet? Kan de påverka politik? Kan de lättare utbilda sig? Röra sig i offentliga livet?
7. Behöver de vara rädda? I sådana fall för vad? Bestraffningar?
8. Upplever du att män tycker att kvinnor har lika värde som dem? Och ska ha samma möjligheter? Har det förändrats sedan 2003?
9. Påverkar demokrati synen på heder? På vilket sätt?
10. Påverkar kulturen det som sker i samhället nu och tvärtom? Fungerar de tillsammans?
11. Går det att förändra samhället och samtidigt kan kulturen fungera tillsammans med den? (motsätter de eller kompletterar de varandra?)
12. Hur var synen på heder under Saddam? Har den förändrats?
13. Vad har det inneburit för kvinnor att Saddam störtades?
14. Hur påverkar den regionala självständigheten synen på heder? Har kvinnor fått det bättre eller sämre? På vilket sätt?
15. Hur går religion och demokrati ihop?

Finns det något mer du vill tillägga som jag inte tagit upp under intervjun?

3.2 Intervjuguide de palestinska områdena

Allmän information

1. Namn, ålder, utbildning etnicitet (folkgrupp), civilstånd (gifta, när och har barn) religiös tillhörighet (ateist, sunni/shia muslim, ortodox/katolsk kristen, jezid, övriga). Har du lust att uppge vilken inriktning av din religion du har?
2. Hur kommer det sig att du blev engagerad i frågor som berör kvinnor?
3. Hur länge har du varit engagerad i dessa frågor?
4. Är du engagerad/har varit engagerad i organisationer som jobbar med frågor som berör kvinnor?

Tankar/syn på kultur

1. Vad innebär det att vara palestinier? Är det någon skillnad mellan att vara palestinier och arab?
2. Vad är kultur för dig?

3. Vad innebär det att vara kvinna i din kultur/samhälle? Vad förväntas av dig i egenskap av kvinna?
4. Blir du begränsad? Om så, på vilket sätt?
5. Vad händer om man inte vill göra det som förväntas av en som kvinna?
6. Hur påverkar kulturen synen på heder? När det gäller kvinnor? Män?
7. Hur påverkar synen på heder samhället? Familjen?
8. Upplever du att män och kvinnor har samma möjligheter i ditt samhälle? Om inte, på vilket sätt?
9. Påverkar kulturen mäns och kvinnors rättigheter och möjligheter? Skiljer de sig åt? Om så, på vilket sätt?
10. Är det någon skillnad på män och kvinnor? Om nej, varför inte? Om ja, beror det på uppfostran eller föds man med dessa?
11. Vad beror hederstänkandet på? Vad kommer det ifrån?
12. Har synen på heder något att göra med religion?

Tankar/syn på demokratisering

1. Vad betyder demokrati (för dig)?
2. Tycker du att det ser ut så i samhället nu? Är det så? (Är det något bra?)
3. Är demokrati något som är bra för kvinnor? Om ja, på vilket sätt? Om nej, varför inte?
4. Tycker du kvinnors inflytande i samhället, utanför hemmet, har ökat den senaste tiden? Om så; är det bra?
5. Rör sig kvinnor friare nu än tidigare och kan bestämma mer själva? Eller tvärtom?
6. Upplever att kvinnor deltar mer i aktiviteter utanför hemmet? Kan de påverka politik? Kan de lättare utbilda sig? Röra sig i offentliga livet?
7. Behöver de vara rädda? I sådana fall för vad? Bestraffningar?
8. Upplever du att män tycker att kvinnor har lika värde som dem? Och ska ha samma möjligheter? Har det förändrats sedan 1994 (början på självstyret)? Har det förändrats mellan 1994 och 2005 (då Gaza överlämnades till palestinska myndigheter)?
9. Påverkar demokrati synen på heder? På vilket sätt?
10. Påverkar kulturen det som sker i samhället nu och tvärtom? Fungerar de tillsammans?
11. Går det att förändra samhället och samtidigt kan kulturen fungera tillsammans med den? (motsätter de eller kompletterar de varandra?)
12. Hur var synen på heder under Yasser Arafat? Har den förändrats?
13. Vad har det inneburit för kvinnor att Arafat dog (2004)? Har hans död påverkat något?
14. Hur påverkar det palestinska självstyret synen på heder? Har kvinnor fått det bättre eller sämre? På vilket sätt?
15. Hur går religion och demokrati ihop?

Finns det något mer du vill tillägga som jag inte tagit upp under intervjun?

5. Kartläggningsträd

